

ÖRNEKLERLE SOSYAL BİLİMLERDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Editörler

Prof. Dr. Mustafa İNCE

Doç. Dr. Mevlüt Can KOÇAK

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-375-160-9	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Örneklerle Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri	47518
Editörler	Baskı ve Cilt
Mustafa İNCE ORCID iD: 0000-0001-8058-1076 Mevlüt Can KOÇAK ORCID iD: 0000-0002-9496-0541	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	SOC000000
	DOI
	10.37609/akya.3369

Kütüphane Kimlik Kartı

Örneklerle Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri / ed. Mustafa İnce, Mevlüt Can Koçak.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.
393 s. : resim, şekil, tablo. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253751609

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

İlk insanların basit yaşantıları, toplumsal hayatın gelişmesiyle birlikte giderek daha karmaşık bir hale gelmiştir. Bu durum, toplumsal yaşamın ve sosyal ilişkilerin pek çok açıdan incelenmesini, araştırılmasını ve yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Toplumsal ilişkileri araştırmaya, incelemeye ve anlamaya yönelik yapılan çalışmalar ise sosyal bilimler olarak adlandırılmaktadır. Sosyal bilimler, insan davranışlarını, toplumsal ilişkileri, kültürel dinamikleri vb. anlamaya yönelik disiplinler arası bir alanı kapsamaktadır. Sosyal alanlardaki araştırmalar, bir yandan bireylerin ve toplumların doğasını keşfetmeyi amaçlarken, aynı zamanda dünyamızın sosyal yapılarının daha iyi anlaşılmasına da katkı sağlamaktadır. Ancak, sosyal bilimlerde bilgi üretmek, sağlıklı ve güvenilir sonuçlara ulaşmak, doğru araştırma yöntemlerinin kullanılması ve sistematik bir yaklaşımın sergilenmesiyle mümkün olabilmektedir.

Sosyal bilimler alanında yapılan araştırmaların gücü, kullanılan yöntemlerin doğruluğuna ve araştırmacının bu yöntemleri nasıl uyguladığına bağlıdır. “Örneklerle Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri” kitabımız bu temel yaklaşım çerçevesinde, okuyucuya sosyal bilimlerin çok yönlü ve karmaşık yapısında sağlıklı, doğru ve geçerli araştırmalar yapabileceğini kazandırmayı hedeflemektedir.

Çalışmada öncelikle araştırma felsefesi üzerinde durulmuş, bilim yapmak için felsefeye, düşüncelere neden ihtiyaç duyulacağı açıklanmaya çalışılmıştır. Kimi durumlarda, maddi boyutun ötesindeki gerçekliğin ortaya çıkarılabilmesi için felsefeden nasıl yararlanılması gerektiği izah edilmeye çalışılmıştır. Kitapta, bilimsel araştırma tasarımı, nicel araştırma yöntemleri, etkili anket hazırlama ve sormaca teknikleri, örnekler üzerinden sosyal bilimlerde SPSS ve veri analizi konuları açıklanmaya çalışılmıştır. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, nicel ve nitel araştırmalarda örneklem belirleme, nitel araştırmalarda amaçlı çalışma grubu türleri, nicel ve nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik, sosyal bilimlerde araştırma raporu yazma ve sosyal bilimlerde karma yöntemler araştırması konuları da kitapta detaylı olarak ele alınmıştır. Yine sosyal bilimlerde sözlü tarih çalışmaları, medya metinlerinde içerik analizi, söylem analizi, eleştirel söylem analizi, medya çalışmalarında etnografi-budunbetim (etnometodoloji) kullanımı, sosyal bilimlerde göstergebilimsel analiz yöntemi, kültürel çalışmalar

ekolünün iletişim araştırmalarına etkisi, kültürel çalışmalar ve alımlama analizi kitapta yer alan konular arasındadır.

Birçok farklı üniversiteden ve farklı alanlardan çok sayıda öğretim üyesi ve araştırmacının katkı sağladığı bu çalışma, sosyal bilimler alanındaki araştırmacılara ve öğrencilere ilham vermek ve onları daha sağlam, daha güvenilir ve daha derinlemesine araştırmalar yapmaya teşvik etmek maksadıyla hazırlanmıştır. Elbette her çalışmada olabileceği gibi bu çalışmada da hataların ve noksanlıkların olması mümkündür. Ancak asıl önemli olanın araştırma yöntem ve tekniklerini hiç bilmeyenlere, biraz bilenlere veya bazı konuları detaylı öğrenmek isteyenlere bir nebze de olsa katkı sağlaması olduğunu unutmamak gerekir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasına katkı sağlayan bölüm yazarlarımız başta olmak üzere, kitaplarından, yayınlarından ve fikirlerinden istifade ettiğimiz tüm kaynakların yazarlarına teşekkür ederim.

Prof. Dr. Mustafa İNCE

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Bilim Felsefesi ve Araştırma	1
	<i>Şükrü BALCI</i>	
	<i>Mevlüt Can KOÇAK</i>	
Bölüm 2	Bilimsel Araştırma Tasarımı	21
	<i>Bilal ARIK</i>	
	<i>Emel ARIK</i>	
Bölüm 3	Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırma Yöntemleri.....	37
	<i>Ozan BÜYÜKYILMAZ</i>	
Bölüm 4	Etkili Anket Hazırlama	65
	<i>Salih GÜRBÜZ</i>	
	<i>Bayram Oğuz AYDIN</i>	
	<i>Enderhan KARAKOÇ</i>	
Bölüm 5	Örnekler Üzerinden Sosyal Bilimlerde SPSS ve Veri Analizi.....	87
	<i>Mehmet UÇAR</i>	
Bölüm 6	Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri	125
	<i>Sevgi KAVUT</i>	
Bölüm 7	Nicel ve Nitel Araştırmalarda Örneklem Belirleme	147
	<i>Mesut YILMAZ</i>	
Bölüm 8	Nitel Araştırmalarda Amaçlı Çalışma Grubu Türleri	163
	<i>Ömer DULKADİR</i>	
Bölüm 9	Nicel ve Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenirlik.....	185
	<i>Mehmet UÇAR</i>	
Bölüm 10	Sosyal Bilimlerde Araştırma Raporu Yazma	207
	<i>Fatma Sena YAMAN</i>	
Bölüm 11	Sosyal Bilimlerde Karma Yöntemler Araştırması	231
	<i>Mesut YILMAZ</i>	
Bölüm 12	Sosyal Bilimlerde Sözlü Tarih Çalışmaları	241
	<i>Mustafa İNCE</i>	
	<i>Nida EKMEKÇİ</i>	
	<i>Ebru DİLEK</i>	
Bölüm 13	Sözlü Tarih Çalışmaları: Safranbolu 69. Alay Yunmalık Evi	255
	<i>Durmuş GÜR</i>	

Bölüm 14 Sosyal Bilimlerde Söylem Analizi	271
<i>Ülkü Hayriye İNCİ</i>	
Bölüm 15 Eleştirel Söylem Çözümlemesi	287
<i>Faruk AŞLAKCI</i>	
Bölüm 16 Medya Çalışmalarında Etnografi - Budunbetim (Etnometodoloji) Kullanımı	313
<i>Tülay ATAY</i>	
Bölüm 17 Sosyal Bilimlerde Göstergibilimsel Analiz Yöntemi.....	323
<i>Ayşe Ceyda ILGAZ BÜYÜKBAYKAL</i> <i>Zuhal SÖNMEZER</i>	
Bölüm 18 Kültürel Çalışmalar Ekolünün İletişim Araştırmalarına Etkisi	343
<i>M. Bilal ARIK</i> <i>Emel ARIK</i>	
Bölüm 19 Kültürel Çalışmalar ve Alımlama Analizi	353
<i>Olgun KÜÇÜK</i>	
Bölüm 20 Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Halk Sağlığı Açısından Bakış: “Aile Arasında” Filmi Alımlama Analizi.....	365
<i>Sibel AYDEMİR</i>	

YAZARLAR

Prof. Dr. M.Bilal ARIK

Akdeniz Üniversitesi,
İletişim Fakültesi

Prof. Dr. Ozan BÜYÜKYILMAZ

Karabük Üniversitesi,
İşletme Fakültesi

Doç. Dr. Emel ARIK

Akdeniz Üniversitesi,
İletişim Fakültesi

Ebru DİLEK

Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Dr. Öğr. Üyesi Faruk AŞLAKCI

Karabük Üniversitesi,
Safranbolu Türker İnanoğlu İletişim
Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Ömer DULKADİR

Karabük Üniversitesi,
Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar Meslek
Yüksekokulu

Dr. Öğr. Üyesi Tülay ATAY

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Nida EKMEKÇİ

Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Öğr. Gör. Sibel AYDEMİR

Karabük Üniversitesi
Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar Meslek
Yüksekokulu

Dr. Öğr. Üyesi Durmuş GÜR

Karabük Üniversitesi,
Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar Meslek
Yüksekokulu

Prof. Dr. Bayram Oğuz AYDIN

Süleyman Demirel Üniversitesi,
İletişim Fakültesi

Doç. Dr. Salih GÜRBÜZ

Necmettin Erbakan Üniversitesi,
Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi

Prof. Dr. Şükrü BALCI

Selçuk Üniversitesi,
İletişim Fakültesi

Prof. Dr. Mustafa İNCE

Karabük Üniversitesi,
Safranbolu Türker İnanoğlu İletişim
Fakültesi

Prof. Dr. Ayşe Ceyda ILGAZ

BÜYÜKBAYKAL
İstanbul Üniversitesi,
İletişim Fakültesi

Öğr. Gör. Ülkü Hayriye İNCİ

Karabük Üniversitesi,
Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar Meslek
Yüksekokulu

Prof. Dr. Enderhan KARAKOÇ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi,
İletişim Fakültesi

Doç. Dr. Sevgi KAVUT

Kocaeli Üniversitesi,
İletişim Fakültesi

Doç. Dr. Mevlüt Can KOÇAK

Karabük Üniversitesi,
Safranbolu Türker İnanoğlu İletişim
Fakültesi

Öğr. Gör. Olgun KÜÇÜK

Karabük Üniversitesi,
Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar Meslek
Yüksekokulu

Öğr. Gör. Zuhâl SÖNMEZER

İstinye Üniversitesi,
İletişim Fakültesi

Öğr. Gör. Mehmet UÇAR

Karabük Üniversitesi, Safranbolu
Turizm Fakültesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Arş. Gör. Fatma Sena YAMAN

Karabük Üniversitesi
Safranbolu Türker İnanoğlu İletişim
Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Mesut YILMAZ

Karabük Üniversitesi,
Safranbolu Türker İnanoğlu İletişim
Fakültesi

BÖLÜM 1

BİLİM FELSEFESİ VE ARAŞTIRMA

Şükrü BALCI¹
Mevlüt Can KOÇAK²

ÖZET

Felsefe ile bilim yakın ilişki içindedir. Bilim yapmak için felsefeye, düşüncelere ihtiyaç duyulabilmektedir. Adeta, felsefe olmadan nesnelere ve olaylar hakkında tanımlamalar yapmak zorlaşmaktadır. Kimi durumlarda, maddi boyutun ötesindeki gerçekliğin ortaya çıkarılabilmesi için felsefeden yararlanılabilir.

Nicel yöntemin esin kaynağı olan pozitivizmi savunanların başında Auguste Comte gelmektedir. Ona göre, bilim kesin kanıtlara dayandırılarak kişisellikten uzak biçimde ilkeler ortaya koyabilmelidir. Olaylara tümüyle nesnel yaklaşılmalıdır, araştırmacının kimliği ve niteliklerinin sonuçlar üzerinde bir etkisi olmamalıdır. Araştırmada yol gösterecek olan, sayısal veriler ve evrensel fizik yasalarıdır.

Nicel araştırmaların aksine nitel araştırmalar genellenebilir bilgiler ortaya koyma anlayışına sahip olmayabilir. Olgular, kişiye, yere ve zamana göre farklılıklar gösterebilir. Diğer yandan, nitel araştırma yöntemi, nicel yöntemlerin katılığına ve kesinliğine tepki olarak ortaya çıkmıştır ve tartışılmaz veriler dışında yorumlayıcı bir anlayışı benimsemektedir.

Her bilimsel çalışma kesin sayısal verilere uygun olmayabilir. Bu gibi durumlarda açık uçlu sorulara olanak tanıyan nitel yöntem fayda sağlayabilir. Nicel verilerden yola çıkılarak deneyim ve tutumların tespitini yapmak zorken, nitel araştırma ile bu verilere daha kolay ulaşılabilmektedir. Ayrıca, nicel ve nitel yöntemler bir arada kullanıldığında daha iyi sonuçlar elde edilebilir. Her iki yöntem ortaklaşa bir anlayışla birbirinin eksik kalan yönlerini tamamlayabilir.

¹ Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, sukrubalci@selcuk.edu.tr, sukrubalci@selcuk.edu.tr
ORCID id: 0000-0002-0477-0622

² Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Safranbolu Türker İnanoğlu İletişim Fakültesi,
mevlutcankocak@karabuk.edu.tr, ORCID id: 0000-0002-9496-0541

Kaynakça

- Ali, I. M. (2024). A guide for positivist research paradigm: From philosophy to methodology. *Ideology Journal*, 9(2).
- Ali, M., Shah, A. A., & Shah, S. A. A. (2021). Positivism and interpretivism. *Qlantic Journal of Social Sciences*, 2(1), 20-26.
- Ameriks, K. (2001). "Kant on science and common knowledge." In *Kant and the Sciences*. Edited by Eric Watkins. Oxford: Oxford University Press.
- Anlı, Ö. F. (2009). Olumsuzluk ve zorunluluk kavramları bağlamında felsefe tarihine iki yaklaşım: Richard Rorty Ve Gwf Hegel. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 71-91.
- Aristoteles. (2016). *Metafizik*. (Y. Gurur Sev, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Ayeni, E. O., Saman, U. P., & Kasimu, S. (2019). Facts and fiction in positivism and neo positivism. *Research on Humanities and Social Sciences*, 9(4), 21-33.
- Bahri, S. (2024). The role of philosophy of science in scientific research. *Tadabbur: Jurnal Peradaban Islam*, 6(1), 46-53. <https://doi.org/10.22373/tadabbur.v6i1.480>
- Bala, A. (2020). *Bilim felsefesinin dünü, bugünü*. (E. Demir, Çev.) Bilim Felsefesi. (Der. J. R. Brown). İstanbul: Fol Yayınları.
- Ballıkaya, C. (2015). Pozitivizm: Tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ve sosyolojik düşünceye etkileri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (33), 87-106.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Büyükbaykal, N. G., & Yılmaz, M. (2021). Türk medyasında mülkiyet yoğunlaşması ve etkileri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20(2), 537-551.
- Bird, A. (1998). *Philosophy of science*. New York. UCL Press.
- Boyd, C. O. (2001). Philosophical foundations of qualitative research. *P. Munhall (Ed.), Nursing research: A qualitative perspective*, 65-90.
- Byrne, M. M. (2001). Linking philosophy, methodology, and methods in qualitative research. *AORN journal*, 73(1), 207-207.
- Cetin, S., & Aydemir, T. (2019). Bilim ve felsefe ışığında klinik karar verme. *Journal of Anatolian Medical Research*, 4(3), 116-122.
- Corry, M., Porter, S., & McKenna, H. (2019). The redundancy of positivism as a paradigm for nursing research. *Nursing Philosophy*, 20(1), e12230.
- Coşkun, R. (2019). Türkçe nitel araştırmalarda nitelik sorunu: Nitel araştırmalar ne kadar bilimsel? 6. *Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi: Multicongress, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep*, 26-27.
- Creswell, J. W. (2017). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi*. Edam.
- Creswell, J.W. (2017). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*. (M. Sözbilir, Çev.). Ankara: Pagem Akademi.
- De Haro, S. (2020). Science and philosophy: A love-hate relationship. *Foundations of Science*, 25(2), 297-314. <https://doi.org/10.1007/s10699-019-09619-2>
- Dedemen, F. (2022). Antropolojik istihbarat: Pozitivist ve post-pozitivist paradigmalar bağlamında özneyi anlamak üzerine bir model önerisi. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 24(1), 101-120.
- Dharamsi, S., & Scott, I. (2009). Quantitative and qualitative research: Received and interpretivist views of science. *Canadian Family Physician*, 55(8), 843-844.

- Durkheim,E. (2004). *Sosyolojik yöntemin kuralları*. (C.Saraçoğlu, Çev.). İstanbul: Bordo Siyah Klasik Yayınları.
- Durkheim,E. (2013). *Toplumbilimin yöntem kuralları*. (Ö.Ozankaya, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Eketu, C. A. (2017). Management research: A thought on validity of positivism. *Management Research*, 3(11).
- Eren, F. A. (2021). Prof. Dr. Hasan Onat'ın düşünce dünyasında doğadan esinlendiği metaforlar. *e-Makâlât Journal of Islamic Sects Research/e-Makâlât Mezhep Arastirmalari Dergisi*, 14(1).
- Fatonah, F., Ismail, I., Adimarta, T. et al (2022). The contribution of the philosophy of science in research science and social life. *Dinasti International Journal of Management Science (DIJMS)*, 4(1), 19-38. <https://doi.org/10.31933/dijms.v4i1> <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>
- Fidan, M. B. (2018). Nitel araştırmalar ve düşünömsellik: Bir kritik analitik düşünme pratiği. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 1(2), 23-35.
- Fidan, M. B. (2018). Nitel araştırmalar ve düşünömsellik: Bir kritik analitik düşünme pratiği. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 1(2), 23-35.
- Garip, S. (2023). Sosyal bilimlerde nicel araştırma geleneği üzerine kuramsal bir inceleme. *International Journal of Social Science Research*, 12(1), 1-19.
- Genç, S. Z. (2010). Bilim Tarihi. (R. Y. Kıncal, Ed.). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Güzel, C. (2003). Aristoteles' te bilgi, bilim, bilgide kesinlik. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20(1), 126-139.
- Hasan, M. N. (2016). Positivism: to what extent does it aid our understanding of the contemporary social world? *Quality & Quantity*, 50(1), 317-325.
- Hegel, G. W. F. (2020). Felsefi Bilimler Ansiklopedisi I Mantık Bilimi. (A.Yardımlı, Çev.). İstanbul: İdea Yayınları.
- Hughes, J. A., & Sharrock, W. W. (1997). *The philosophy of social research*. Third edition, Routledge Taylor & Francis Group.
- Ismaun. (2002). *Philosophy of Science* (pp. 44–53). UPI Bandung.
- Yılmaz, M., & İnce, M. (2022). Rousseau'nun Kamuoyu Yaklaşımı Bağlamında, Medyanın 'Kamu Vicdanı'nı Harekete Geçirme İşlevi Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12(3), 614-630.
- Kant, I. (1999). *Pratik aklın eleştirisi*. Türkiye Felsefe Kurumu.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kaya Özçelik, P. (2010). Kant'ın Bilgi Anlayışı. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar* Sayı: 3 (2)
- Kaya, M. (2014). Aristoteles'in Ruh Anlayışı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (18), 91-98.
- Klenke, K. (2016). Philosophical foundations: Qualitative research as paradigm. In *Qualitative Research in the Study of Leadership* (pp. 3-29). Emerald Group Publishing Limited.
- Koby, M. (2018). Auguste Comte'da aydınlanma ve metafizik tasavvuru. *Electronic Turkish Studies*, 13(26).

- Koçak, M.C. ve Küçük O. (2022). *Frankfurt Okulu ve eleştirel medya*. Ankara: Akademisyen Kitabevi
- Küçük, O. ve Koçak, M. C. (2024). *Sanat ve estetik üzerine düşünceler I*, Ankara: Akademisyen Kitabevi
- Loftus, S., & Rothwell, R. (2010). The origins of qualitative research: The importance of philosophy. In *Researching Practice* (pp. 19-29). Brill.
- Makhal, P. N., Shaikh, A. S., Dayare, L. N., & Kaki, V. R. (2024) Research philosophy, ethics, and environmental aspects. In *Principles of Research Methodology and Ethics in Pharmaceutical Sciences* (pp. 214-236). CRC Press.
- Mill, John. S. (2022). *Auguste Comte ve pozitivizm*. (A.Bayrak, Çev.). Ankara: Fihrist Kitap.
- Nakkeeran, N. (2006). Qualitative research methodology. *Indian Journal of Social Work*, 67(1), 104-118.
- Nietzsche, F. (2000). *Tarih üzerine*. (Çev.N.Bozkurt).İstanbul:Say Yayınları.
- Nietzsche, F. (2004). *Şen bilim*. (A. İnam, Çev.). İstanbul:Say Yayınları.
- Nietzsche, F. (2015). *İnsanca, pek insanca-I*.(M.Tüzel, Çev.).İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Novikov, A. M., Novikov, D. A. (2013). From philosophy of science to research design. Jeffrey Yi-Lin Forrest (Ed.), *Communications in cybernetics, systems science and engineering*, CRC Press Taylor & Francis Group.
- Pathak, V., Jena, B., & Kalra, S. (2013). Qualitative research. *Perspectives in clinical research*, 4(3), 192.
- Plaisance, K.S., Michaud, J. & McLevey, J. (2021). Pathways of influence: understanding the impact of philosophy of science in scientific domains. *Synthese*, 199, 4865–4896. <https://doi.org/10.1007/s11229-020-03007-1>
- Rosenberg, A. (2000). *A philosophy of science: A contemporary introduction*. London. Routledge.
- Rosenberg, A. (2005). *Philosophy of science: A contemporary introduction*. Second Edition, Routledge Taylor & Francis Group.
- Rosenberg, A. (2014). *Bilin felsefesi çağdaş bir giriş*. (İ. Yıldız, Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Salmon M. (1992). *Introduction to the philosophy of science*. New York. Prentice Hall.
- Salvador, J. T. (2016). Revisiting the philosophical underpinnings of qualitative research. *International Education and Research Journal*, 2(6), 4-6.
- Salvat, C. (2015). French political economy and positivism.
- Searle, J. R. (1999). The future of philosophy. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 354(1392), 2069-2080.
- Stublely, E. V. (2021). Philosophy as a method of inquiry. *Visions of research in Music Education*, 16(3), 8.
- Şimşek, A. (2015). İletişim Araştırmalarında Paradigma Değişimi. (B.Yıldırım, Ed.). *İletişim Araştırmalarında Yöntemler Uygulama ve Örneklerle*. Konya: LiteraTürk. ss. 155-196.
- Tenny, S., Brannan, G. D., Brannan, J. M., & Sharts-Hopko, N. C. (2021). *Qualitative Study*. In I. StatPearls (Ed.), StatPearls. StatPearls Publishing.
- Uddin, M. N., & Hamiduzzaman, M. (2009). The philosophy of science in social research. *The Journal of International Social Research*, 2(6), 654-664.

- Ülgener, S. (1976). Bilim, ideoloji ve Marksizm (Marksist Teori ve Neo-Klasik İktisat). *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 36(1-4).
- Ventura, R. (2019). Quantitative methods in philosophy of language. *Philosophy Compass*, 14 (7), e12609.
- Vlerick, M. (2022). 1. What is the philosophy of science? on the importance of philosophy of science. In *Critical and Scientific Thinking: A Short Introduction*. Open Press TiU. <https://doi.org/10.26116/1h0x-9k96>
- Yaşar, M. (2018). Nitel araştırmalarda nitelik sorunu. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 55-73.

BÖLÜM 2

BİLİMSEL ARAŞTIRMA TASARIMI

*Bilal ARIK¹
Emel ARIK²*

ÖZET

Bilimsel bilgi, bilimsel yöntemler kullanılarak sistematik bir süreçle elde edilen bilgidir. Bu bilgiye ulaşmak için bilimsel araştırma tasarımı temel alınarak belirli adımların dikkatle izlenmesi gereklidir. Bilimsel araştırma tasarımı, bilim insanlarının belirli olguları bilimsel çerçevede incelemek ve bu olgulara dair güvenilir bilgi üretmek için yürüttükleri işlemlerin bütünüdür. Bilimsel araştırma, genellikle bir araştırma problemi ile başlar. Araştırma problemi, çözüm aranan temel soru ve araştırmanın amacıdır. Her bilimsel çalışma, şu temel bölümlerden oluşur: Giriş: Çalışmanın amacı, önemi, yöntemi, evren ve örnekleme, hipotezi ve araştırma soruları burada belirtilir. Çalışmanın yapısı ve ele alınacağı kategoriler de bu bölümde açıklanır. Kuramsal Çerçeve / Literatür Taraması: Çalışmanın hangi teorik temeller üzerinde şekillendiği ve bu teorilerin araştırma ile ilgili analizleri burada incelenir. İlgili literatür doğrultusunda çalışma bağlama oturtulur. Bulgular ve Analiz: Araştırmada kullanılan yöntemle elde edilen bulgular değerlendirilir ve yorumlanır. Bu bölüm, araştırma sorularına yanıt bulunması açısından önemlidir. Sonuç: Çalışma boyunca elde edilen bulgular özetlenir, hipotezin doğrulanıp doğrulanmadığı tartışılır ve genel çıkarımlar yapılır. Bu aşamaların sistematik bir şekilde gerçekleştirilmesi, bilimsel araştırma tasarımına uygun hareket edilmesini ve çalışmanın bilimsel niteliğini güvence altına alır.

¹ Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, bilalarik@akdeniz.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-4020-0555

² Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, emelarik@akdeniz.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-3748-7257

de, (2016) “Sonuç bölümünde duygusal ifadeler veya olumsuz dil kullanmak, araştırmanın ciddiyetini azaltır. Sonuçlar açık ve nesnel bir dille sunulmalıdır.” demektedir.

Sonuç sunumu bulgu sunumunun farklı cümlelerle tekrarı değildir. Araştırmalarda ve tezlerde sonucun bulgu sunumunun tekrarı olmasının temel nedeni, araştırma tasarımının gerekçeli olarak çıkartılmaması, var olan bilginin bu gerekçede kullanılmamasıdır. Bunlar olmayınca, bulgulara bakarak sonuç olarak söylenecek bir şey olmaz. Sonuç sunumu bulguları, hipotezler/araştırma soruları, kuramsal gerekçeler ve var olan bilgi ile ilişkilendirerek yapılan değerlendirmedir (Erdoğan, 2001).

Sonuç olarak, Her çalışma giriş, kuramsal çerçeve/literatür taraması, araştırma, bulgular ve analizi ve sonuç bölümlerinden oluşur. Girişte o çalışmanın amacı, önemi, yöntemi, evren ve örnekleme, hipotezi, araştırma sorularına yer verilir. Ayrıca çalışmanın kaç bölümden oluşacağı ve hangi kategorilere göre ele alınacağı anlatılır. Kuramsal çerçeve o çalışmanın hangi kuramlar temel olarak oluşturulduğunu ve kuramın araştırmaya ilişkin saptamasını içerir ve bu eğilime göre ilgili literatür analiz edilir. Bulgular ve analizi, ele alınan yöntem doğrultusunda hangi bulgulara ulaşıldığını ve bulguların yorumlanmasını içerir. Sonuç bölümünde ise çalışma sonucunda ulaşılan sonuçlar, hangi bölümlerde hangi sonuçlara ulaşıldığı ve hipotezin haklı çıkıp çıkmadığı tartışılır. Tüm bu süreçlerin sistematik bir şekilde tamamlanması, araştırma tasarımına uyulması bilimsel bir çalışmanın varlığını mümkün kılar.

KAYNAKÇA

- Babbie, E. (2010). *The practice of social research* (12th ed.). Cengage Learning.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2017). *Araştırma yöntemleri*. (E.Dinç & K. Kiroğlu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). London: Sage Publications.
- Day, R. A. (1998). *How to write and publish a scientific paper* (5th ed.). Oryx Press.
- Dömyei, Z. (2007). *Research Methods in Applied Linguistics*. Oxford University Press.
- Erdoğan, İ. (2001). Sosyal bilimlerde pozitivist-ampirik akademik araştırmaların, tasarım ve yöntem sorunları. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(2)
- Hartley, J. (2008). *Academic writing and publishing: A practical guide*. USA: Routledge.

- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi (23. baskı)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kerlinger, F. N., & Lee, H. B. (2000). *Foundations of behavioral research (4th ed.)*. San Diego: Harcourt College Publishers.
- Locke, L. F., Silverman, S. J., & Spirduso, W. W. (2010). *Reading and understanding research (3rd ed.)*. London: Sage Publications.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A Guide to Design and Implementation*. USA: Jossey-Bass.
- Neuman, W. L. (2011). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches (7th ed.)*. USA: Pearson Education
- Punch, K. F. (2005). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches (2nd ed.)*. London: Sage Publications.
- Sharp, J. A., Peters, J., & Howard, K. (2002). *The management of a student research project (3rd ed.)*. USA: Gower Publishing, Ltd.
- Swales, J. M., & Feak, C. B. (2004). *Academic writing for graduate students: Essential tasks and skills (2nd ed.)*. USA: University of Michigan Press.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (11. baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

BÖLÜM 3

SOSYAL BİLİMLERDE NİCEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Ozan BÜYÜKYILMAZ¹

ÖZET

Bu çalışma, nicel araştırmanın temel prensiplerini, aşamalarını ve uygulama alanlarını kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Nicel araştırma, sayısal verilerin sistematik bir şekilde toplanması ve analiz edilmesi yoluyla sosyal olguları anlamak ve açıklamak amacıyla kullanılır. Çalışma, araştırmanın aşamalarını, ölçüm düzeylerini ve değişken türlerini detaylandırarak, araştırmacılara sağlam bir çerçeve sunmaktadır. Nicel araştırmanın, literatüre katkısı, teorik çerçevelerin geliştirilmesi ve uygulayıcıların karar alma süreçlerine etkisi vurgulanmaktadır.

Araştırma yöntemleri arasında deneysel ve anket yöntemleri gibi çeşitli yaklaşımlar incelenmiş; her birinin avantajları, sınırlamaları ve uygun kullanım alanları üzerinde durulmuştur. Ayrıca, örnekleme sürecinin önemi ve dikkat edilmesi gereken hata türleri açıklanmıştır. Nicel araştırma, sosyal bilimlerin gelişiminde önemli bir araç olarak ortaya çıkmakta ve araştırmacılara, teorik ve pratik düzeyde zengin veriler sunarak toplumsal olguları derinlemesine anlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu çalışma, nicel araştırma yöntemlerini anlamak ve benimsemek isteyenler için değerli bir kaynak ve rehber niteliği taşımaktadır.

¹ Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, İşletme Fakültesi, ozanbuyukyilmaz@karabuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5499-1485

Nicel araştırma yöntemlerini benimseyen veya öğrenmek isteyen araştırmacılara bazı önerilerde bulunmak önemlidir. Öncelikle, nicel araştırma yöntemi gerçekleştirilecek araştırmanın güçlü bir teori temeline sahip olması gerekmektedir. Dolayısıyla, araştırma sürecine başlamadan önce, sağlam bir teorik çerçeve oluşturmak, araştırmanın yönünü belirler ve hipotezlerinizi netleştirir. İkinci olarak araştırmacıların ölçüm düzeylerine dikkat etmesi gerekmektedir. Araştırmacının veriyi toplarken hangi ölçüm düzeylerini kullanacağını iyi belirlemesi, veri analizi ve yorumlaması açısından kritik öneme sahiptir. Üçüncü olarak deneysel yöntem ile araştırma yapılması durumunda araştırmacının deneysel kontrolü sağlaması gerekmektedir. Bu çerçevede, dışsal değişkenleri kontrol altına almak çok önemlidir. Bu, neden-sonuç ilişkilerini daha güvenilir hale getirir. Son olarak araştırmacıları mutlaka etik kurallara uygun davranması gerekmektedir. Araştırma sürecinde etik kurallara riayet etmek, katılımcıların güvenliğini sağlamak ve araştırmanın geçerliliğini artırmak için önemlidir.

Sonuç olarak, bu çalışma, nicel araştırmanın hem teorik hem de pratik düzeyde önemli katkılar sağladığını göstermektedir. Araştırmacıların bu yöntemleri etkin bir şekilde kullanarak, sosyal olguları derinlemesine anlamaları ve toplumsal sorunlara yönelik etkili çözümler geliştirmeleri beklenmektedir. Araştırmalardaki kaliteyi artırmak için yukarıda belirtilen önerilerin dikkate alınması, gelecekteki çalışmalarda başarıya ulaşmak için kritik öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

- Bordens, K. S., & Abbott, B. B. (2014). *Research Design and Methods: A Process Approach* (9. Baskı). New York: McGraw-Hill Education.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods* (4. Baskı). New York: Oxford University Press.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2014). *Research Methods, Design, and Analysis* (12. Baskı). New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Corbetta, P. (2003). *Social Research: Theory, Methods and Techniques*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- Dunn, D. S. (2013). *Research Methods for Social Psychology* (2. Baskı). Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler* (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fowler, F. J. (2014). *Survey Research Methods* (5. Baskı). Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc.
- Goodwin, C. J., & Goodwin, K. A. (2013). *Research in Psychology: Methods and Design* (7. Baskı). New Baskerville, Australia: John Wiley & Sons, Inc.
- Gorvine, B., Rosengren, K., Stein, L., & Biolsi, K. (2018). *Research Methods: From Theory to Practice*. New York: Oxford University Press.

- Greener, S., & Martelli, J. (2018). *An Introduction To Business Research Methods* (3. Baskı): Bookboon.
- Groves, R. M. (1996). How Do We Know What We Think They Think is Really What They Think? İçinde N. Schwarz & S. Sudman (Ed.), *Answering Questions* (ss. 389–402). San Francisco: Jossey-Bass.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Karaca, S. (2021). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Lancaster, G. (2005). *Research Methods in Management: A Concise Introduction to Research in Management and Business Consultancy*. Chennai, India: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Neuman, W. L. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (7. Baskı). Harlow, Essex: Pearson Education Limited.
- Passer, M. W. (2014). *Research Methods: Concepts and Connections*. New York: Macmillan Higher Education.
- Privitera, G. J. (2020). *Research Methods for the Behavioral Sciences* (3. Baskı). Los Angeles: SAGE Publications, Inc.
- Render, B., Stair, R. M., Hanna, M. E., & Hale, T. S. (2018). *Quantitative Analysis for Management* (13. Baskı). Harlow, Essex: Pearson Education Limited.
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research Methods for Business: A Skill-Building Approach* (7. Baskı). Chichester: Wiley.
- Trochim, W. M., Donnelly, J. P., & Arora, K. (2016). *Research Methods: The Essential Knowledge Base*. Boston, MA: Cengage Learning.
- Tutar, H., & Erdem, A. T. (2022). *Örnekleriyle Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve SPSS Uygulamaları* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Walliman, N. (2011). *Research Methods: The Basics*. New York: Routledge.
- Wilson, L. A. (2019). Quantitative Research. İçinde P. Liamputtong (Ed.), *Handbook of Research Methods in Health Social Sciences*. Penrith, NSW, Australia: Springer Nature.

BÖLÜM 4

ETKİLİ ANKET HAZIRLAMA

Salih GÜRBÜZ¹
Bayram Oğuz AYDIN²
Enderhan KARAKOÇ³

ÖZET

Etkili anket hazırlama başlığını taşıyan bölümde anket teriminin tanımlaması yapılmış, anketlerin oluşumunda temel unsur olan madde yazma kavramı ifade edilmiş, tutum, inanç, kanı gibi kavramlar açıklanmış, anket formunda kullanılabilen soru türlerine yer verilmiştir. Bu bölümde kısaca bir anket nasıl geliştirilmeli, anket maddeleri/sorular nasıl yazılmalı, soru formu nasıl yapılandırılmalı, bir araştırmanın konusu ve genel araştırma problemi nasıl belirlenmeli gibi hususlar detaylı olarak değerlendirilmiştir.

¹ Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, gurbuzsalih@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-5690-8136

² Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, bayramaydin@sdu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2061-1688

³ Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İletişim Fakültesi, enderhankarakoc@aybu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8969-6144

anlamak ve değerlendirmek daha fazla çaba gerektirir. Kapalı uçlu sorular ise hızlı ve net bilgiler toplamak için uygundur ve değerlendirmesi daha kolaydır. Bu iki tür sorunun kullanımı, anketin amacına göre belirlenir; geniş bir bilgi almak istendiğinde açık uçlu sorular, daha hızlı sonuçlar gerektiğinde ise kapalı uçlu sorular tercih edilebilir.

Anketler yüz yüze, telefonla, posta aracılığıyla veya internet üzerinden yapılabilir. Her yöntemin kendine has avantajları ve dezavantajları vardır. Örneğin, yüz yüze anketlerde geri dönüş oranı yüksekken, maliyet ve zaman açısından daha fazla kaynak gerektirir. İnternet anketleri ise düşük maliyetli ve hızlıdır; ancak internet erişimi olmayan bireyler bu yöntemin dışında kalabilir.

Sonuç olarak, iyi planlanmış ve doğru sorular içeren bir anket, araştırmanın güvenilir ve anlamlı sonuçlara ulaşmasını sağlar. Gerçek uygulamaya geçmeden önce yapılan pilot çalışma ile anketin anlaşılabilirliği kontrol edilir ve varsa eksikler giderilir. Bu sayede, araştırmacılar güvenilir sonuçlara ulaşip araştırmalarına katkı sağlayabilirler.

KAYNAKÇA

- Akan, Y., & Kaynak, S. (2008). Tüketicilerin şikâyet düşüncesini etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(02), 1-19.
- Akkuş, Z., Sanisoğlu, S. Y., Akyol, M., & Çelik, M. Y. (2006). Değişken yapılarına göre istatistiksel yaklaşım. *Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* (33), 2.
- Arıkan, R. (2013). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. (2.Baskı) Ankara: Nobel
- Baş, T. (2008). *Anket (nasıl hazırlanır, uygulanır ve değerlendirilir)*. (5. Baskı) Ankara: Seçkin Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: PEGEM.
- Cooney, T.J., W.B. Sanchez, K. Leatham, & D.S. Mewborn. (2004). Open-Ended Assessment in Math: A Searchable Collection of 450+ Questions. Heinemann. Quotations taken from online version, books.heinemann.com/math.
- Duran, M., Mihladiç, G., & Balliel, B. (2016). İlköğretim öğretmenlerinin alternatif değerlendirme yöntemlerine yönelik yeterlilik düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 26-3.
- İslamoğlu, H. & Almaçık, Ü. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. (4.Baskı). İstanbul: Beta Yayınları
- LIKERT, Rensis. (1932-1933), A Technique for the measurement of attitudes, Archives of Psychology, Vol: 22, USA.
- Li, Q. (2013). A novel Likert scale based on fuzzy sets theory. *Expert Systems with Applications*, 40(5), 1609-1618.
- Ölçer, F. (2005). İşkoliklik üzerine bir araştırma. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5(9), 122-144.

- Patton, M. Q. (2018). Nitel Araştırma ve değerlendirme yöntemleri. (M. Bütün ve S. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Symeonaki, M., Michalopoulou, C. & Kazani, A. (2015). A fuzzy set theory solution to combining Likert items into a single overall scale (or subscales). *Qual Quant*49, 739–762. <https://doi.org/10.1007/s11135-014-0021-z>.
- Yücedağ, A. (2019). Anket geliştirilmesi ve uygulanması. *Ankara University Journal Of Faculty Of Educational Sciences (Jfes)*, 26(2), 443-454. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000475.

BÖLÜM 5

ÖRNEKLER ÜZERİNDEN SOSYAL BİLİMLERDE SPSS VE VERİ ANALİZİ

Mehmet UÇAR¹

ÖZET

Sosyal bilimlerde araştırma yapılan konu veya olguyla ilgili verilerin toplanması, verilerin sınıflandırılması, çözümlenmesi ve değerlendirilerek raporlanması sürecine veri analizi denir. Veri analizi, araştırılan konuyla ilgili olarak toplanan ham verilerden anlamlı bilgilerin üretilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Veriler araştırılan konuya, elde edilen verilerin türüne ve yapılan araştırmanın amacına bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıktan dolayı günümüzde verileri analiz etmek için pek çok veri analizi aracı geliştirilmiştir. Bu araçlardan biri; IBM bilişim şirketi tarafından 1968 yılında geliştirilen SPSS'tir. SPSS kullanıcı dostu arayüzü, geniş analiz yelpazesi ve güçlü veri görselleştirme özeliğinden dolayı veri bilimcilerinden akademisyenlere, iş analistlerinden sağlık profesyonellerine kadar geniş bir kullanıcı kitlesine hitap etmektedir. Alternatif programlar olmasına karşın SPSS'in sağladığı bütünsel çözümler sayesinde alanında lider konumuna geldiği söylenebilir. Dolayısıyla bu bölümde sosyal bilimler alanında çalışan araştırmacılara, yapacakları çalışmalar kapsamında elde edecekleri verileri SPSS ile nasıl sıralı bir şekilde çözümlenebilecekleri örnek uygulamalar üzerinden gösterilmeye çalışılmıştır.

¹ Öğr. Gör. Karabük Üniversitesi, Safranbolu Turizm Fakültesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, mehmetucar@karabuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5116-8573

SONUÇ

Bu bölümde; SPSS ile verilerin nasıl çözümleneceği üzerinde durulmuştur. Buradaki amaç, SPSS kullanmayı öğretmek değildir. Burada araştırmacılara yapacakları çalışmalarda verileri sırasıyla nasıl çözümleyip analiz edecekleri ve raporlayacakları örnek uygulamalar üzerinden gösterilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Doğan, T., Çetin, B. & Sungur, M. Z. (2009). İş Yaşamında Yalnızlık Ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 271-277.
- Keser, A. & Öngen Bilir, B. (2019). İş tatmini ölçeğinin Türkçe güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (3): 229-239.

BÖLÜM 6

SOSYAL BİLİMLERDE NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Sevgi KAVUT¹

ÖZET

Nitel araştırmalar, insanların veya toplulukların davranışlarının altında yatan temel nedenlerini incelemeye yönelik araştırmalardır. İnsanların ve grupların davranışlarının nedenlerini ve nasılını anlamaya yönelik süreçler, sosyal, kültürel, teknolojik, siyasal ve toplumsal değişimler nitel araştırmaya olan talepleri artırmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, sosyal olayların ve olguların buldukları doğal ortamlar içerisinde gerçeği ve bütünsel bir bakış ağısıyla incelenmesini temel alan bir araştırma yöntemidir. Bu çalışmanın amacı, nitel araştırma yöntemleri ve nitel araştırmalarda kullanılan analiz yöntemleri, nitel araştırmanın farklı türleri, nitel araştırmanın temel anlamı ve kapsamı konularında yeni fikirler ve bilgiler ortaya koymaktır. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, nitel araştırma yöntemleri ve nitel araştırmalarda kullanılan analiz yöntemleri, nitel araştırmanın özellikleri, nitel araştırmanın farklı türleri, nitel araştırmanın temel anlamı ve kapsamı konularında yeni fikirler ve bilgiler ortaya konulmuştur. Araştırma kapsamında gözlem, görüşme ve doküman analizi araştırma yöntemlerinin yanında betimsel analiz, fenomenoloji, içerik analizi, söylem analizi, göstergebilim, etnografik analiz, saha araştırması, sabit karşılaştırma analizi, tematik analiz, öyküleyici analiz, metin madenciliği gibi nitel araştırmalarda kullanılan analiz yöntemleri ve alt bileşenleri açıklanmıştır.

¹ Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, İletifşim Fakóltesi, sevgikavutt@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0253-3906

eğitime, kültüre sahip bireylerin belirli bir konu hakkındaki inançları, fikirleri, deneyimleri analiz edilmek istendiğinde nitel araştırmanın doğru sonuçlar elde edilmesine katkı sağladığı gözlemlenmiştir. Nitel araştırmaların özel bir konunun kapsamlı ve derin analizinde uygun bir yöntem olduğu, bireylerin, grupların ve toplulukların yanıtlarına dayalı olarak yeni kavramların ve kuramların oluşumuna zemin hazırladığı sonucuna varılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma türleri içerisinde yer alan ancak araştırmalarda çok sık bilinmeyen analiz türlerine de yer verilerek alandaki ihtiyaç karşılanmak istenmiştir. Bu bağlamda, gözlem, görüşme ve doküman analizi araştırma yöntemlerinin yanı sıra betimsel analiz, sabit karşılaştırma analizi, etnografi, içerik analizi, göstergebilim, söylem analizi, gömülü kuram, fenomenoloji, durum çalışması gibi nitel araştırmalarda kullanılan analiz türlerine değinilmiştir. Bu çalışmanın araştırma yöntemleri, sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, sosyal bilimler alanında nitel araştırmalar, nitel analiz türleri, nitel araştırmalarda kullanılan yöntemler ve analizler konularında yapılacak araştırmalara katkı sağlaması hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

- Allahyari, M., Pouriye, S., Assefi, M., Safaei, S., Trippe, E. D., Gutierrez, J. B., & Kochut, K. (2017). A brief survey of text mining: Classification, clustering and extraction techniques. *ArXiv preprint arXiv:1707.02919*.
- Alshenqeti, H. (2014). Interviewing as a data collection method: A critical review. *English linguistics research*, 3(1), 39-45.
- Armstrong, C. (2021). Key methods used in qualitative document analysis. *OSF Preprints*, 1-9.
- Aydın, N. (2018). Nitel araştırma yöntemleri: etnoloji. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(2), 60-71.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi-Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. 2.baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Brinkmann, S., Jacobsen, M. H., & Kristiansen, S. (2014). Historical overview of qualitative research in the social sciences. *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, 17-42.
- Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297-298.
- Castleberry, A., & Nolen, A. (2018). Thematic analysis of qualitative research data: Is it as easy as it sounds? *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 10(6), 807-815. doi: 10.1016/j.cptl.2018.03.019.
- Ciesielska, M., Boström, K. W., & Öhlander, M. (2018). Observation methods. *Qualitative Methodologies in Organization Studies: Volume II: Methods and Possibilities*, 33-52.

- Dunne, C. (2011). The place of the literature review in grounded theory research. *International Journal of Social Research Methodology*, 14(2), 111-124.
- Esin, C., Fathi, M., & Squire, C. (2014). Narrative analysis: The constructionist approach. *The SAGE handbook of qualitative data analysis*, 203-216.
- Feldman, R., & Dagan, I. (1995, August). Knowledge discovery in textual databases (KDT). In *KDD 95*, 112-117.
- Gammelgaard, B. (2017). The qualitative case study. *The International Journal of Logistics Management*, 28(4), 910-913.
- Gaya, H. J., & Smith, E. E. (2016). Developing a qualitative single case study in the strategic management realm: An appropriate research design. *International Journal of Business Management and Economic Research*, 7(2), 529-538.
- Gee, J. P. (2014). *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. New York: Routledge.
- Gheyle, N., & Jacobs, T. (2017). Content analysis: A short overview. *Internal Research Note*, 10.
- Glaser, B. G. (1965). The constant comparative method of qualitative analysis. *Social Problems*, 12(4), 436-445.
- Hotho, A., Nürnberger, A., & Paaß, G. (2005). A brief survey of text mining. *Journal for Language Technology and Computational Linguistics*, 20(1), 19-62.
- Kavut, S. (2019). İletişim araştırmalarında kullanılan yöntem ve teknikler üzerine bir değerlendirme. *Intermedia International E-Journal*, 6(10), 1-14.
- Kavut, S. (2021). Eleştirel söylem analizi bağlamında haber sitelerinde dijital kimlik başlıklı haberlerin analizi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UK-SAD)*, 7 (1), Yaz, 127- 138.
- Kavut, S. (2022). Haribo reklamlarının transaksyonel analiz ve göstergebilim bağlamında incelenmesi. *İletişim Çalışmaları 2022*. A. İşman, Z.A. Özgür, Y. Adıgüzel, N. Akıncı-Çötök, D. Çiftçi, M. Öztunç, (Ed.) (ss.75-91). İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Kemp, S. E., Ng, M., Hollowood, T., & Hort, J. (2018). Introduction to descriptive analysis. *Descriptive Analysis in Sensory Evaluation*, 1-39.
- Majumdar, A. (2022). Thematic analysis in qualitative research, research anthology on innovative research methodologies and utilization across multiple disciplines.
- Mintzberg, H. (1970). Structured observation as a method to study managerial work. *Journal of Management Studies*, 7(1), 87-104.
- Mohajan, H. K. (2018). Qualitative research methodology in social sciences and related subjects. *Journal of Economic Development, Environment and People*, 7(1), 23-48.
- Morgan, H. (2022). Conducting a qualitative document analysis. *The Qualitative Report*, 27(1), 64-77. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2022.5044>.
- Onwuegbuzie, A. J., Leech, N. L., & Collins, K. M. (2012). Qualitative analysis techniques for the review of the literature. *Qualitative Report*, 17, 56.
- Opendakker, R. J. G. (2006). Advantages and disadvantages of four interview techniques in qualitative research. In *Forum Qualitative Sozialforschung= Forum: Qualitative Social Research*, 7(4). Institut für Klinische Psychologie and Gemeindeforschung.
- Neuman, J.W. (2013). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri-Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (S. Özge, Çev.). İstanbul: Yayın Odası Yayınları.
- Siregar, I. (2022). Semiotics analysis in the betawi traditional wedding “Palang Pintu”: The study of semiotics Roland Barthes. *International Journal of Linguistics Studies*, 2(1), 01-07.

- Thornberg, R., Perhamus, L.M, & Charmaz, K. (2017). Grounded theory. *Handbook of Research Methods in Early Childhood Education Review of Research Methodologies Volume I*. Ed. O.N. Saracho. Information Age Publishing.
- Tucker, M. L., Powell, K. S., & Dale Meyer, G. (1995). Qualitative research in business communication: A review and analysis. *The Journal of Business Communication* (1973), 32(4), 383-399.
- Yakin, H. S. M., & Totu, A. (2014). The semiotic perspectives of Peirce and Saussure: A brief comparative study. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 155, 4-8.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. bsk.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

BÖLÜM 7

NİCEL VE NİTEL ARAŞTIRMALARDA ÖRNEKLEM BELİRLEME

Mesut YILMAZ¹

ÖZET

Bu çalışma, nicel ve nitel araştırmalarda örneklem belirlemeye yönelik bir derleme çalışmasıdır. Örneklem konusu bilimsel bir araştırmanın önemli aşamalarından birisidir. Doğru örneklem seçimi, araştırmanın geçerliliğini ve tutarlılığını sağlayacaktır. Bu sebeple nicel ve nitel araştırmalar farklı örneklem tekniklerine sahiptir. Nicel araştırmalarda bulunan örneklemi evrene genelleme amacı nitel araştırmalarda bulunmamaktadır. Araştırmalarda toplanan veriler açısından da büyük ölçüde farklılar bulunmaktadır. Bu çalışmada da nicel ve nitel araştırmalardaki örneklem teknikleri sunulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak örneklemin ne olduğuna, neden seçildiğine, hangi örneklem tekniğinin kullanılması gerektiğine değinilerek nicel ve nitel araştırmaların kendi içlerindeki örneklem tekniklerine ve örneklem büyüklüklerinin ne kadar olması gerektiğine değinilerek, bilimsel çalışmalardaki örneklem seçiminin önemine vurgu yapılmıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, Safranbolu Türker İnanoğlu İletişim Fakültesi, mesutyilmaz@karabuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0053-5147

Nicel araştırmalarda örneklem teknikleri olasılıklı ve olasılıklı olmayan olarak ayırılırken nitel araştırmalarda çoğunlukla kullanılan örnekleme tekniğinin amaçlı örnekleme tekniği olduğu görülmektedir. Nitel araştırmalar çoğunlukla tek bir araştırmacının yürüttüğü, görüşme tekniklerine dayanan ele alınan konuyu ayrıntılı bir şekilde derin detaylarıyla irdeleyen bir araştırma yöntemidir. Sonuç olarak bir çalışmada nicel ya da nitel araştırmaların hangisi kullanılırsa kullanılsın seçilen örneklem çalışmadan elde edilecek çıkarımı en iyi şekilde yansıtabilmelidir. Böylelikle çalışmanın geçerliliği yükselecek ve nitelikli bir çalışma haline gelecektir. Bu sebeple bilimsel çalışmalarda örneklem seçiminin kritik öneme sahip olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Aypay, A., & Eryılmaz, A. (2011). Lise öğrencilerinin derse katılmaya motive olmaları ile okul tükenmişliği arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(21), 26-44.
- Bartlett, J. E., Körtlik, J. W., & Higgins, C. C. (2001). Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research. *Information Tecnology, Learning and Performance Journal*, 19 (1), 43-50.
- Başaran Y. (2017). Sosyal Bilimlerde Örneklem Kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5(47), s. 480-495.
- Başkale, H. (2016). “Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi”, *DEUHFED*, 9(1), s. 23-28.
- Comrey, A. L. (1988). “Factor Analytic Methods of Scale Development in Personality and Clinical Psychology”, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56, s. 754-761.
- DeVellis, R. F. (2022). Ölçek Geliştirme Kuram ve Uygulamalar, Çev. Ed. T. Totan, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2022.
- Doğan, G. (2017). Örneklem Seçimi Üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 31(2), 208-210.
- Geray, H. (2017). Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş: İletişim Alanından Örneklerle, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Gürbüz, S. & Şahin, F. (2018). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 5. Bs., Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kılbaş, E. P. K., & Cevahir, F. (2023). Bilimsel araştırmalarda örneklem seçimi ve güç analizi. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 7(1), 1-8.
- Koçak, A., & Arun, Ö. (2006). İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu. *Seçuk iletişim*, 4(3), 21-28.
- Küçük, O. (2021). Tv Dizilerinde Şiddet: “Çukur” Dizisi Örneği. *Journal of International Social Research*, 14(77).
- Küçük, O., & Koçak, M. C. (2021). TV Dizilerinde Alt Gelir Grubunun Temsili. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11(4), 690-701.
- Leavy, P. (2017). Research design. New York: Guilford Press.
- Mertkan, Ş. (2015). *Karma araştırma tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.

- Özen, Y., & Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 394-422.
- Sekaran, U. (2003). *Research Methods For Business: A Skill-Building Approach*, New York: Wiley.
- Sezgin, F., Koşar, D., Koşar, S., & Er, E. (2016). Liselerde akademik başarısızlık: Nedenleri ve önlenmesine ilişkin öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1).
- Telef, B., & Karaca, R. (2011). Ergenlerin öz-yeterliklerinin ve psikolojik semptomlarının incelenmesi/Adolescents' self-efficacy and psychological symptoms' investigation. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 499-518.
- Toy, B. Y. & Tosunoğlu, N. G. (2007). Sosyal bilimler alanındaki araştırmalarda bilimsel araştırma süreci, istatistiksel teknikler ve yapılan hatalar. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 1-20.
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 11. bs, Ankara, Seçkin, 2018.

BÖLÜM 8

NİTEL ARAŞTIRMALARDA AMAÇLI ÇALIŞMA GRUBU TÜRLERİ

Ömer DULKADIR¹

ÖZET

Bu çalışmanın amacı nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı çalışma grubu türlerini kavramsal olarak ele almak ve araştırmaya uygun türün seçim sürecinde yaşanan kavram karmaşasını gidererek araştırmacılara yol göstermektir. Bilimsel araştırmalar konu seçimi, kavramsal çerçeve oluşturulması, ölçeklerin belirlenmesi, evrenin tespiti, örneklem sayısının tespiti, örneklemelere erişim, verilerin elde edilmesi, verilerin analiz edilmesi ve bulguların yorumlanarak değerlendirilmesi süreçlerini içeren kapsamlı ve bilgi gerektiren bir süreçtir. Bilimsel araştırma türlerinden biri olan nitel araştırmalar karmaşık veri kümesine sahiptir ve doğru veriye ulaşmanın önemli unsurlarından biri amaçlı çalışma grubunun doğru oluşturulmasıdır. Çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğine doğrudan etki eden çalışma grubu, evrenin tamamı yerine evreni temsil eden bir grubun ele alınması esasına dayanmaktadır. Çalışma grupları nitel araştırmaların kavramsal olarak ele alındığı çalışmalarda alt başlık seviyesinde yer aldığından ve sadece öznel örnekler barındırdığından araştırmacılar için sınırlı kavramsal değerlendirme bulunmaktadır. Bu çalışma ile öznel örnekler ve güncel akademik çalışmalar kullanılarak literatürde yer alan dokuz adet amaçlı çalışma grubu türü kavramsal olarak ele alınmıştır. Somut örneklerle zenginleştirilen amaçlı çalışma grubu türleri, bir alt başlık olmak yerine bütün şeklinde ele alınarak araştırmacıların çalışma grubu türü seçim sürecinin kolaylaştırılması ve literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar Meslek Yüksekokulu, odulkadir@karabuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2069-2860

gerekçeleri ile bir araya getirilip yorumun okuyucuya bırakılması daha anlamlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgün, A. C. (2024). Kültürel diplomasi bağlamında dijital göçebelerin Türkiye izlenimleri üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 11(2), 673-692.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu & S., Yıldırım, E. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı* (4. baskı). Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Azkin, Z. & Çevik, M. (2022). STEAM yaklaşımının öğrencilerin sanata yönelik tutumlarına, STEAM anlayışlarına ve mesleki ilgilerine etkisinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(3), 2081-2124.
- Balcı, A. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem teknik ve ilkeler* (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Başkaya, R. & Karacan, M. (2024). Evden çalışma yönteminde bireyin sosyalleşmesi üzerine bir inceleme. *SDÜ İKY Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Baydar, M. L., Gül, H. & Akçil, A. (2007). *Bilimsel araştırmanın temel ilkeleri*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Basımevi.
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8-14.
- Berg, B. L. & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (A. Arı, Çev.). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bernard, H. R. (2011). *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches*. New York: Rowman Altamira.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Charmaz, K. (2011). Grounded theory methods in social justice research. *The Sage Handbook of Qualitative Research*, 4, 359-380.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6. Baskı). London: Routledge.
- Creswell, J. W. (2002). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative*. NJ: Prentice Hall.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Coyne, I. T. (1997). Sampling in qualitative research. Purposeful and theoretical sampling; merging or clear boundaries?. *Journal of Advanced Nursing*, 26(3), 623-630.
- Çalap, D. & Yanardağ, U. (2024). Üniversite sınavına Oshrado ile hazırlanan gençlerin deneyimlerinin okul sosyal hizmeti kapsamında değerlendirilmesi: Nitel bir araştırma. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 13-33.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2008). *The landscape of qualitative research*, New York: Sage.
- Dörnyei, Z. (2007). *Research methods in applied linguistics*. New York: Oxford University Press.

- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Yaklaşım, yöntem ve teknikler* (6. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erakkuş, Ö. (2024). Yükseköğretim öğrencilerinin bilgi edinme, destek ve danışmanlık ihtiyaçları: Gümüşhane ve Bayburt üniversiteleri örneği. *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 58-69.
- Eroğlu Çopur, D. (2024). Eğlenceli ve etkili ders işleme tekniklerinin ders planı oluşturma becerilerine etkisi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 4(8), 1-8.
- Gezelge, M. (2024). Okul müdürlerinin sahip olmaları gereken yeterliklerin öğretmen görüşleri bağlamında incelenmesi. *Uluslararası Eğitime Özgün Bakış Dergisi*, 2(2), 191-210.
- Gravetter, J. F. & Forzano, L. B. (2012). *Research methods for the behavioral sciences* (4. Baskı). USA: Linda Schreiber-Ganster.
- Hatch, E. & Lazaraton, A. (1991). *The research manual: Design and statistics for applied linguistics*. New York: Newbury House Publishers.
- Kabakçı Yurdakul, I. (2013). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. A. A. Kurt (Ed.), *Evren ve örneklem* içinde (75-87), AÜ AÖF Yayın No:1708, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Karaahmetoğlu, F. & Meydan, H. (2024). Prososyal davranışların etik temellendirmesi: 6 Şubat depremleri sonrası kurtarma çalışmalarına katılan maden işçileri üzerine nitel bir inceleme. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 56, 185-212.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi* (9. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Keleş, O. & Köybaşı Şemin, F. (2023). Okul yöneticilerinin görüşlerine göre ilkokulların finansman sorununun “eğitimde fırsat eşitliği ilkesi” bağlamında incelenmesi. *TEBD*, 21(2), 1061-1090.
- Kerlinger, F. N. & Lee, H. B. (1999). *Foundations of behavioral research*. New York: Harcourt College Publishers.
- Kırs, F. & Kinay, İ. (2024). Lisansüstü öğrencilerinin okuma alışkanlığı. *Yükseköğretim Dergisi*, 14(2), 107-124.
- Koç Başaran, Y. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47), 480-495.
- Kothari, C. R. (2004). *Research methodology: Methods and techniques*. New Delhi: New Age International.
- Körük, T. (2024). A modern family community: Dogtooth. *Art Vision*, 30(52), 72-78.
- Liamputtong, P. (2013). *Qualitative research methods* (4th ed.). South Melbourne: Oxford University Press.
- Leiner, D. J. (2014). Convenience samples from online respondent pools: A case study of the SoSci Panel. *International Journal of Internet Science*, 20(5), 1-18.
- Mackey, A. & Gass, S. (2005). *Second language research: Methodology and design*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Mallat, N. (2007). Exploring consumer adoption of mobile payments: A qualitative study. *The Journal of Strategic Information Systems*, 16(4), 413-432.
- Marczyk, G., DeMatteo, D. & Festinger, D. (2005). *Essentials of research design and methodology*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- McMillan, J. H. (1996). *Educational research: Fundamentals for the consumer*. New York: HarperCollins College Publishers.

- McNabb, D. E. (2015). *Research methods for political science: Quantitative and qualitative methods*. London: Routledge.
- Merriam, S. B. & Grenier, R. S. (2019). *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
- Mertens, D. M. (2014). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods*. New York: Sage.
- Morgan, D. L. & Morgan, R. K. (2008). *Single-case research methods for the behavioral and health sciences*. SAGE Publications.
- Neuman, L. W. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches (Seventh Ed.)*. Essex: Pearson Education Limited.
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal araştırma yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Neuman, W. L. & Robson, K. (2014). *Basics of social research*. Toronto: Pearson Canada.
- Onwuegbuzie, A. J. & Collins, K. M. (2007). A typology of mixed methods sampling designs in social science research. *The Qualitative Report*, 12(2), 281-316.
- Özmen, A. (2000). *Uygulamalı araştırmalarda örneklem yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özoruç, N. & Dikici Sığırtmaç, A. (2024). Okul öncesi öğretmenlerinin deprem kaygısı ve eğitim öğretim sürecine yansımaları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(1), 380-396.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research*. New York: John Wiley & Sons, Ltd.
- Pope, C., Ziebland, S. & Mays, N. (2006). Analysing qualitative data. *Qualitative Research in Health Care*, 63-81.
- Sale, J. E., Lohfeld, L. H. & Brazil, K. (2002). Revisiting the quantitative-qualitative debate: Implications for mixed-methods research. *Quality and Quantity*, 36(1), 43-53.
- Seale, C. (1999). Quality in qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 5(4), 465-478.
- Silverman, D. (2013). *Doing qualitative research: A practical handbook*. New York: Sage Publications.
- Strauss, A. & Corbin, J. (2014). *Basics of qualitative research techniques*. New York: Sage Publications.
- Struwig, F. W. (2001). *Planning, designing and reporting research*. NJ: Pearson.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2019). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri (7. baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sülün, S., Demirok Sülün, M. Akdan Birgül, A. & Özcan, H. (2024). Dijital okuryazarlığın eğitimdeki rolüne yönelik öğretmen değerlendirmeleri. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 4(3), 1045-1058.
- Şenol, Ş. (2012). *Araştırma ve örnekleme yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9, 649-669.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(24), 543-559.
- Tos, O & Ercifci, A. (2024). Dijital kamusal alan bağlamında The Great Hack: Büyük veri odaklı bir analiz. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 45, 1-28.
- Üçok, D. I. & Aksu Can, G. (2024). Çalışma hayatında çok boyutlu bir kavram olarak tevazu. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 60-86.

- Vogt, W. P., Gardner, D. C. & Haeffele, L. M. (2012). *When to use what research design*. New York: Guilford Press.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Güncellenmiş 12. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods* (3rd ed.). CA: Sage Publications.

BÖLÜM 9

NİCEL VE NİTEL ARAŞTIRMALARDA GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİK

Mehmet UÇAR¹

ÖZET

Bilimsel araştırmalarda bulguların veya sonuçların inanılır, güvenilir ve genellenebilir olması için geçerli ve güvenilir olmaları büyük önem taşımaktadır. Nicel araştırmalarda sonuçların geçerliliği ve güvenirliliği farklı istatistiksel yöntemler kullanılarak test edilebilmektedir. Başka bir deyişle nicel araştırmalarda veriler çeşitli istatistiki analizlerle genellenebilir ve evrensel bilgiye dönüştürülebilmektedir. Nicel araştırmalarda geçerlilik; görünüş, kapsam, kritere dayalı ve yapısal yönlerden test edilebilmektedir. Güvenirlik ise test-tekrar test, alternatif form, yarıya bölme ve iç tutarlılık gibi yöntemlerle test edilebilmektedir. Ancak nitel çalışmalarda geçerlilik ve güvenirliliğin sağlanması nicel çalışmalarda olduğu gibi pek kolay değildir. Çünkü nitel çalışmalar çoğunlukla insana ait olan bireysel özellikler çerçevesinde gerçekleştiği için incelenen olgunun derinlemesine anlaşılmasına odaklanmaktadır. Nitel çalışmalarda araştırma bulgularının geçerliliğinden söz edebilmek için sonuçların yorumlanabilir, betimlenebilir, genellenebilir ve değerlendirilebilir nitelikte olmaları gerekmektedir. Nitel çalışmalarda güvenirliliğin sağlanması için ise verilerin inandırıcı, güvenilebilir, onaylanabilir ve aktarılabilir özelliklere sahip olması gerekmektedir.

¹ Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, mehmetucar@karabuk.edu.tr, ORCID id: 0000-0001-5116-8573

SONUÇ

Bilimsel çalışmalarda araştırma sonuçlarının hangi bilimsel temellere dayandırılarak kanıtlandığı ve hangi ölçütler dikkate alınarak sağlandığını açıklığa kavuşturmak önemli bir konudur. Bu önemden hareketle bu bölümde, araştırmacıların yaptıkları nitel ve nicel araştırmalarda elde etmiş oldukları verilerin geçerliliğini ve güvenirliğini nasıl test edecekleri konusunda bilgi verilmiştir.

KAYNAKÇA

- Al, S. & ıngı, H. (2009). Basit rasgele örnekleme yönteminde medyan tahmin edicileri. *6. İstatistik Kongresi* (s. 109-117), 29 Nisan-3 Mayıs 2009, Antalya.
- Altun, F. & Yazıcı, H. (2014). Nitel ve nicel yöntemleri kullanan araştırmacıların empatik eğilimleri ve işlevsel olmayan tutumları arasındaki farklılıklar. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 371-386.
- Altunışık, R. (2008). Anketlerde veri kalitesinin iyileştirilmesi için ntest (pilot test) yöntemleri. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, (2), 1-17.
- Arastaman, G., ztrk-Fidan, İ. & Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenirlik: kuramsal bir inceleme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
- Arslan, E. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51(zel Sayı 1), 395-407.
- Balaban-Salı, J. (2012). Verilerin toplanması. *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (s. 134-161) içinde, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2653.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örnekleme büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Borg, W. R. & Gall, M. D. (1989). Educational research: An introduction. London: Longman Group.
- Büyüköztürk, ř. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve lk geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (32), 472-483.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. & Turner, L. A. (2015). *Research methods, design and analysis*. England: Pearson Education Limited.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün & S. B. Demir, ev.). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Çeliköz, M. & Erişen, Y. (2017). EP alanında görev yapan eğitim bilimcilerin yapılandırmacılıkla ilgili görüşleri: Bir karma yöntem araştırması. *Eğitim ve ğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 286-304.
- Davis, L. L. (1992). Instrument review: Getting the most from a panel of experts. *Applied Nursing Research*, 5, 194-197.

- Demirkasımoğlu, N. (2021). Nitel araştırma geleneğinde nicel göstergelerin kullanımı ve genellenebilirlik üzerine bir değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(Özel Sayı 1), 231-242.
- Ercan, İ. & Kan, İ. (2004). Ölçeklerde güvenilirlik ve geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 211-216.
- Erdoğan, İ. (2003). *Pozitivist metodoloji: Bilimsel araştırma tasarımı istatistiksel yöntemler analiz ve yorum*. Ankara: ERK Yayınları.
- Erdoğan, L. (2012). *Pozitivist metodoloji ve ötesi: Araştırma tasarımları niteliksel ve istatistiksel yöntemler*. Ankara: ERK Yayınları.
- Erkorkmaz, Ü., Etikan, İ., Demir, O., Özdamar, K. & Sanisoğlu, S. Y. (2013). Doğrulayıcı faktör analizi ve uyum indeksleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 33(1), 210-223.
- Given, L. M. (Eds. 2008). *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods*. London: SAGE Publications, Inc.
- Gönç-Şavran, T. (2009). Araştırma evreni, örneklem seçimi ve ölçüm. *Sosyolojide araştırma yöntem ve teknikleri* (s. 138-157). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1963.
- Gönç-Şavran, T. (2009). Örneklem seçimi ve ölçüm. *sosyolojide araştırma yöntem ve teknikleri* (s. 144-180). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2641.
- Gürbüz, S. & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Felsefe-yöntem-analiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective*. Pearson Education, Upper Saddle River.
- IBM. (1989, 2011). *IBM SPSS Statistics Base 20*. USA: IBM Corporation.
- IBM. (1989, 2016). *IBM SPSS statistics 24 algorithms*. USA: IBM Corporation.
- Kabakçı-Yurdakul, I. (2013). Veri toplama araçlarında bulunması gereken nitelikler. *Bilimsel araştırma yöntemleri* (s. 117-138). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2750.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Karahan, S., Uca, S. & Güdük, T. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme türleri ve görüşme tekniklerinin uygulanma süreci. *Nitel Sosyal Bilimler*, 4(1), 78-101.
- Karakoç, F. Y. & Dönmez, L. (2014). Ölçek geliştirme çalışmalarında temel ilkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası*, (40), 39-49.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: Nitel yaklaşımın yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 68-86.
- Kayabaşı, A. & Demirağ, F. (2023). Pazarlama alanında yapılan nitel araştırmaların geçerlilik ve güvenilirlik incelemesi. *Business, Economics and Management Research Journal*, 6(1), 1-17.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28, 563-575.
- Lincoln, Y. & Guba, E. (1985). *Naturalistic inquiry*. New Delhi: SAGE Publication Inc.

- MacCallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S. & Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological Methods*, 4(1), 84-99.
- Miles, B. M., Huberman, A. M. & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. New Delhi: SAGE Publications, Inc.
- Nakip, M. (2013). *Pazarlamada araştırma teknikleri ve SPSS uygulamaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Noble, H. & Smith, J. (2015). Issues of validity and reliability in qualitative research. *Evidence-Based Nursing*, 18(2), 34-35.
- Noyan, F. & lbaşı-Şimşek, G. (2009). Faktör korelasyonların Cronbach Alpha zerine etkisi. 6. *İstatistik Kongresi* (s. 407-421), 29 Nisan-3 Mayıs 2009, Antalya.
- Özdamar, K. (2019). *SPSS ile biyoistatistik*. Eskişehir: Nisan Kitabevi.
- Padem, H., Gksu, A. & Konaklı, Z. (2012). *Araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sarajevo: International Burch University Publication No: 13.
- Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual*. New York: McGraw Hill.
- Sekaran, U. (2003). *Research methods for business: A skill building Approach*. USA: John Wiley & Sons, Inc.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. USA: Pearson Education, Inc.
- Uzun, P., Avcı, E., İğrek, S. & Yıldız, B. (2021). Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik stratejileri değerlendirme erevesi. A. Kızılkaya Namlı (Ed.), *Eğitim ve bilim 2021* (s. 7-24). İstanbul: Efe Akademi Yayınevi.
- Uzuner, Y. (1999). Niteliksel araştırma yaklaşımı. *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (s. 173-193). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1081.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulatory faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İŞletme Fakültesi Dergisi*, 46(zel Sayı), 74-85.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı-bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yeşilyurt, S. & apraz, C. (2018). Ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan kapsam geçerliği için bir yol haritası. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 251-264.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi* (s. 1-6), Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 28-30 Eylül 2005, Denizli.

BÖLÜM 10

SOSYAL BİLİMLERDE ARAŞTIRMA RAPORU YAZMA

Fatma Sena YAMAN¹

ÖZET

Araştırma raporu, düşünme, yazma ve bulguları bildirmek şeklinde birçok aşamayı içeren kapsamlı ve öz bir metindir. Sosyal bilimler alanında çalışmalar yapan bir araştırmacı, araştırma raporunu, başlık, giriş, literatür taraması, yöntem, bulgular veya sonuç, tartışma ve sonuç bölümleriyle yapılandırmaktadır. Yazma süreci ise ön hazırlık, yazım aşaması ve sonrasında yürütülen bir dizi teorik ve pratik faaliyeti kapsamaktadır. Bu çalışmanın amacı, özellikle sosyal bilimler öğrencileri başta olmak üzere akademisyenler ve bilim insanları için araştırma raporu yazımı konusunda bir rehber oluşturmaktır. Bilimsel bir sürecin ardından edinilen verilerin metne aktarılması, emeğin ve bilginin anlaşılmasına olanak tanımaktadır. Bir problemin tanımlanması, araştırma konusuyla ilgili çalışmalara yer verilmesi ve araştırma sonuçlarının açık bir şekilde sunulması, bir araştırma raporunu okunmaya ve anlaşılmaya değer kılmaktadır. Raporun bilimsel yazım ilkelerine ve kurallarına uygun, titiz ve ilgi çekici bir şekilde yazılması ise okunurluğu artırmaktadır. Literatür kapsamında araştırma raporu yazımına dair bölümler, literatürden seçilen örnek bir makale ile desteklenerek ele alınmıştır. Bu doğrultuda, bir araştırma raporu, genellikle okunulması tercih edilen özet ve sonuç bölümlerinden ibaret değildir. Rapor, ihtiva ettiği bölümlerin tümüyle dengeli ve tutarlı bir yapı sergilemektedir. Bu yönüyle araştırma raporundaki her bir bölüm, araştırmacının genel yapısı ve amacıyla uyumlu ve anlamlı bir bütün oluşturmalıdır.

¹ Arş. Gör. Karabük Üniversitesi, Safranbolu Türker İnanoğlu İletişim Fakültesi, fatmasenayaman@karabuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8131-6714

örneklendirilmesi ve araştırmacılara sunulması önem taşımaktadır. Bu doğrultuda her bir araştırmacının deneyimlediği araştırma raporu yazma süreci, içerisinde farklı tecrübeleri barındırdığından her bir çalışmanın kendi başına değerli olduğu bilinmelidir.

KAYNAKÇA

- Adams, J., Khan, H. T. A., Raeside, R., & White, D. I. (2007). *Research methods for graduate business and social science students*. SAGE Publications.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık.
- Berg, B. L. (2006). *Qualitative research methods for the social sciences: International Edition*.
- Berg, B. L. & Lune, H. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (H. Aydın, Çev. Edt). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Bhattacharjee, A. (2012). Sosyal bilim araştırma: ilkeleri, yöntemleri, ve uygulamaları. *Ders Kitapları Koleksiyonu*. https://digitalcommons.usf.edu/oa_textbooks/3
- Booth, W. C., Colomb, G. G., & Williams, J. M. (2003). *The craft of research, 2nd Edition*. University of Chicago Press.
- Bryman, A. (2016). *Social research methods*. Oxford University Press.
- Charmaz, K. 2006. Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. SAGE Publications.
- formats, A. in multiple. (t.y.). *About APA Style*. <https://apastyle.apa.org>. Geliş tarihi 27 Ekim 2024, gönderen <https://apastyle.apa.org/about-apa-style>
- Gay, L. R., Mills, G. E., & Airasian, P. W. (2012). *Educational research: Competencies for analysis and applications*. Pearson. <https://thuvienso.hoasen.edu.vn/handle/123456789/9427>
- Journal Rankings on Communication*. (t.y.). Geliş tarihi 28 Ekim 2024, gönderen <https://www.scimagojr.com/journalrank.php?category=3315>
- Karasar, N. (2016). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar-ilkeler-teknikler. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karasar, N. (2023). Araştırmalarda rapor hazırlama-Araştırma ve yayın etiği ile.
- Kumar, R. (2011). Araştırma yöntemleri. (ed. Ö. Çokluk). Ankara: Edge Akademi Yayınları.
- Moore, N. (2006). *How to do research: A practical guide to designing and managing research projects*. Facet Publishing.
- Ong, W. J. (2014). Sözlü ve yazılı kültür. (S. Postacıoğlu Banon, Çev.). İstanbul: Metis. *Publication Manual of the American Psychological Association, Seventh Edition*. (t.y.). <https://apastyle.apa.org>. Geliş tarihi 27 Ekim 2024, gönderen <https://apastyle.apa.org/products/publication-manual-7th-edition-spiral>
- Ramazan, Y. (2021). Düşüncenin alfabetesi. İstanbul: Babil Kitap.
- Swart, J., & Broersma, M. (2022). The Trust Gap: Young People's Tactics For Assessing The Reliability of Political News. *The International Journal of Press/Politics*, 27(2), 396-416. <https://doi.org/10.1177/19401612211006696>

- Ufuk, Ş. P. (2017). Akademik makale başlıklarının dil bilimsel analizi. *Türkbilig*, 34, Article 34.
- Vaus, D. A. D. (2002). *Surveys in social research*. Psychology Press.
- Wahyuni, S. (2024). *Qualitative research method: Theory and practice*. 3rd Edition. Penerbit Salemba.
- Wellington, J., & Szczerbinski, M. (2007). *Research methods for the social sciences*. A&C Black.
- YÖK Yükseköğretim Kurulu “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber” hazırladı. (t.y.). Geliş tarihi 28 Ekim 2024, gönderen <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2024/yuksekogretim-kurumlari-bilimsel-arastirma-ve-yayin-faaliyetlerinde-uretken-yapay-zeka-kullanimina-dair-etik-rehber.aspx>

BÖLÜM 11

SOSYAL BİLİMLERDE KARMA YÖNTEMLER ARAŞTIRMASI

Mesut YILMAZ¹

ÖZET

Bu çalışma, karma yöntem araştırması literatürüne dayanan bir derleme çalışmasıdır. Bu kapsamda karma yöntem araştırmasının; tanımı, kısa tarihi, tasarımı, avantajları ve araştırma örnekleri aktarılmaya çalışılmıştır. Karma yöntem araştırması, bir çalışmada nitel ve nicel şekilde araştırma tasarımlarının entegre edilerek yürütülmesini kapsamaktadır. Bu bağlamda meşakkatli ve tek bir araştırmacı tarafından yürütülmesinin çalışmayı hız ve zaman açısından yavaşlatacaktır. Bu nedenle karma yöntem araştırmalarının genel olarak birden fazla araştırmacı tarafından yürütülmesi bu dezavantajı azaltacaktır. Karma yöntem araştırmasının başlıca avantajı nicel ve nitel yöntemler ile elde edilen bulguların birbirini tamamlaması ve geçerli verilere ulaşılarak çalışmanın daha nitelikli bir hale gelmesidir. Çalışma içerisinde karma yöntem araştırması literatürüne yakın geçmişte eğilim gösterildiği saptanarak, alandaki çalışmaların özellikle 2000’li yıllardan sonra gelişerek ilerlediğine ve karma yöntem kullanılan araştırmaların yalnızca nitel veya nicel yöntemlerin kullanıldığı araştırmalara kıyasla daha nitelikli çalışmalar olduğu, çünkü bir yöntemin diğerinin eksikliklerini kapadığı bilgisine ulaşılmıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, Safranbolu Türker İnanoğlu İletişim Fakültesi, mesutyilmaz@karabuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0053-5147

Karma yöntem araştırması hem nitel hem de nicel araştırmaları içeren çok yönlü araştırmalardır. Bu sebeple de yalnızca nitel veya yalnızca nicel araştırma kullanmaktan ziyade daha kapsamlı çalışmalardır. Dolayısıyla birden fazla araştırmacının yer aldığı karma yöntemin kullanıldığı çalışmalar bu alanda sıklıkla görülebilir. Hem nicel çalışmadaki örneklem grubu hem de nitel çalışmadaki örneklem gruplarından toplanan veriler titizler entegre edilip benzer sonuçlara ulaşılması çalışmanın niteliğini ve zenginliğini artıracaktır.

Sonuç olarak karma yöntem araştırması metodolojik bir çerçeve kazandığından bu yana geliştirilerek devam etmiştir. Çeşitli ülkelerden araştırmacılar diğer çalışmaların üzerine koyarak karma araştırmasını geliştirmişlerdir. En önemli mesele çalışmalarda, araştırmada karma araştırmasının kullanıldığını belirtmek, bu doğrultuda nicel-nitel yöntemlerinin kullanım sırasını belirtmek önem teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

- Creswell, J. (2015). *A concise introduction to mixed methods research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. W. & Plano Clark, V. (2018). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*, (3rd ed.) Thousand Oak, CA: Sage, 2018.
- Denzin, N. (2012). Triangulation 2.0. *Journal of Mixed Methods Research*, 6(2), 80–88.
- Fetterman, D. M. (2000). *Empowerment evaluation*. Newbury Park, CA: Sage.
- Frechtling, J. A., & Sharp, L. M. (Eds.). (1997). *User-friendly handbook for mixed method evaluations*. Diane Publishing.
- Gertler, P., Martinez, S., Premand, P., Rawlings, L. B., & Vermeersch C. M. J. (2011). *Impact evaluation in practice*. Washington, DC: World Bank.
- Greene, J. C. (2005). Synthesis: A reprise on mixing methods. In T. S. Weisner (Ed.), *Discovering successful pathways in children's development: Mixed methods in the study of child- hood and family life* (pp. 405–420). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Greene, J.C. & Caracelli, V.J. (1997). Defining and describing the paradigm issue in mixed-method evaluation. *New Directions for Evaluation*, 1997: 5-17. <https://doi.org/10.1002/ev.1068>
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112–133.
- Leavy, P. (2017). *Research design*. New York: Guilford Press.
- Mertens, D. M. & Hesse-Biber, S. (2013). Mixed methods and credibility of evidence in evaluation. *New directions for evaluation*, 2013(138), 5-13.
- Mertens, D. M. & Tarsilla, M. (2015). Mixed Methods Evaluation, “The Oxford Handbook of Multi Method and Mixed Methods Research Inquiry” Ed. Hesse-Biber & R. B. Johnson. s.426-446.
- Toraman, S. (2021). Karma yöntemler araştırması: Kısa tarihi, tanımı, bakış açıları ve temel kavramlar/Mixed methods research: A brief history, definitions, perspectives, and key elements. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 1-29.

BÖLÜM 12

SOSYAL BİLİMLERDE SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMALARI

Mustafa İNCE¹
Nida EKMEKÇİ²
Ebru DİLEK³

ÖZET

Tarih, sadece yazılı kaynaklardan değil aynı zamanda toplumun (fertlerinin) hafızasında yer alan bilgilerden de beslenir. Tarihe tanıklık eden kişilerin ‘birey canlı tarih’ olarak bilgi birikimlerinin öğrenilmesi, gün yüzüne çıkarılması ve paylaşılması sözlü tarih çalışmaları kapsamında değerlendirilir. Sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalar, bilimsel yöntem açısından veri toplama sürecinde birtakım kurallar ve tekniklerin uygulanmasını gerektirmektedir. Kantitatif araştırmalarda anket, istatistiki veriler kullanılırken kalitatif araştırmalarda gözlem, görüşme, odak grup çalışması vb. farklı veri toplama teknikleri kullanılmaktadır. (Dursun ve Aydın 2022, s.1) Sözlü tarih, sosyal bilimlerde, sosyal bilimin konusu olan insan odaklı araştırmalarda tarihe ve geçmişe ışık tutarak gelecek nesillere bilgi aktarmak amacıyla kullanılan bir yöntemdir.

¹ Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Safranbolu Türker İnanoğlu İletişim Fakültesi, mustafaince@karabuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8058-1076

² Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, nekmekci672@gmail.com, ORCID iD: 0009-001-6330-2060

³ Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, ebuudilek@gmail.com, ORCID iD: 0009-000-2743-2311

- Elde edilen bilgilerin gözden geçirilmesinin ardından, görüşmede elde edilen verilerin genel bir değerlendirmesi yapılmalıdır. Bu değerlendirme, rapor hazırlama aşamasına geçişi kolaylaştırmaktadır.
- Görüşme sonrasında dikkate alınması gereken diğer bir önemli konu ise etik alanıdır. Tüm araştırmalarda etik kurallara uyulması, güvenilirlik ve geçerlilik açısından son derece önemlidir (Aziz, 2020, s. 118).

SONUÇ

Sözlü tarih çalışmaları, geleneksel tarih yazım yöntemlerinin ötesine geçerek toplumsal yapıları, kültürel kodları ve bireysel deneyimleri daha geniş bir bağlama yerleştiren ve böylece geçmişin daha kapsamlı ve çok boyutlu bir şekilde sunulmasını sağlayan bir yöntemdir. Sözlü tarih sosyal bilimler alanında hem tarih disiplinine katkı sağlamakta hem de toplumsal hafızanın canlı tutulmasına imkân sunan önemli bir yöntemdir.

KAYNAKÇA

- Akbaba, B., & Kılcan, B. (2016). Sözlü Tarih Çalışmalarına Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 1-10.
- Akbaş, G., & Öztürk Büke, F. G. (2023). Vernaküler Mimarlık Tarihyazımını Sözlü Tarih Yöntemi Ve Yerel Yapı Ustaları Üzerinden Yeniden Düşünmek. *GRID- Mimarlık Planlama ve Tasarım Dergisi*, 6(2), 837-856. <https://doi.org/10.37246/grid.1183089>
- Akbulut, H. (2014). Sinemaya Gitmek ve Seyir: Bir Sözlü Tarih Çalışması. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 1-16.
- Akçalı, A. A. ve Aslan, E. (2012). Tarih öğretiminin iyileştirilmesi yolunda alternatif bir yöntem: Sözlü tarih. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 669-688. Erişim tarihi: <https://dergipark.org.tr/en/download/articlefile/806971>.
- Aziz, A. (2020). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Atalay Matbaacılık, 13. Basım, s. 115.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? Ahi Evran Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Bilim ve Sanat Vakfı (2006). *Sözlü tarih araştırmacıları için pratik el kılavuzu*. İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, Türkiye Araştırma Merkezi.
- Çelik, F. (2022). Tarihyazımı, Hafıza, Aidiyet: Sözlü Tarih Yöntemi ve Türkiye’de Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 34-47. <https://doi.org/10.52539/mad.1122934>
- Dere, İ. (2023). “Sözlü Tarih Çalışmalarında Katılımcılardan Kaynaklanan Problemler ve Çözüm Önerileri”. *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi* 6, sayı 11 (Mayıs 2023): 151-69. <https://doi.org/10.32953/abad.1241502>.

- Dere, İ., & Akıncı, Z. Y. (2021). Türkiye’de Kurum ve Kuruluşların Yaptıkları Sözlü Tarih Projelerinin Analizi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (46), 379-400. <https://doi.org/10.21497/sefad.1032016>
- Dere, İ., & Dinç, E. (2020). Sözlü Tarihin Geçerliliği ve Güvenilirliği Üzerine Bir Değerlendirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 275-289.
- Dursun, M. T., & Aydın, Ç. (2022). Sosyal Bilim Araştırmalarında Sözlü Tarih Yöntemi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 1-18. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227271>
- Gezer, S. (2023). Sözlü Tarih Yaklaşımının Folklor Çalışmaları İçin Önemi. *Folklor Akademik Dergisi*, 6(2), 955-967. <https://doi.org/10.55666/folklor.1319956>
- Güçlü, M. (2013). Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 100-113.
- Güldöşüren, A. (2022). *Türkiye’de Sözlü Tarihçilik Veritabanının Dünü ve Bugünü Üzerine Bir Değerlendirme Denemesi*, Türk Tarih Kurumu, 772-799.
- İncegöl, S. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde örnek bir sözlü tarih uygulaması* (Master’s thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Karpat, G. K. (2009). *Tarihsel alanlarda sözlü tarih bilgisine dayalı kentsel tasarım kriterlerinin oluşturulması; Kemeraltı Anafartalar Caddesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ekim, 2009; 296.
- Kasım, M. (2013). Radyo ve Televizyonda Röportajın Sistematiği. *Selçuk İletişim*, 5(3), 184-195. <https://doi.org/10.18094/si.28672>
- Metin, C. (2002). Sözlü tarih ve Türkiye’deki gelişimi, *Türk Kültürü Dergisi*, 40(469), 288-299.
- Özbaş, A., & Öztaş, S. (2021). Sözlü tarih ve tarih yazımındaki değişim. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (25), 154-168. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1032421>
- Öztürk, S. (2010). “Türkiye’de Sözlü Tarihten İletişim Araştırmalarında Yararlanma Üzerine Notlar”, *Milli Folklor*. S.87. s.13-27.
- Öztürkmen, A. (2002). Sözlü tarih: Yeni bir disiplin cazibesi. *Toplum ve Bilim*, 91, 115-121.
- Polat, A. (2022). Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 161-182. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227335>
- Polat, U., Sönmez, Ö. F., ve Tak, İ. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü Tarih Çalışmasına Bir Örnek: Tokat Merkez Mahalle İsimleri, *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 8(2), 207-236. DOI: 10.47615/issej.1078267
- Şimşek, A. (2011). *Tarih Nasıl Yazılır? Tarih yazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*, İstanbul: Kitap Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
- Thompson, P. (1999). *Geçmişin Sesi*. (Çev. Şehnaz Layıkel). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tütüncü, G. (2022). Tarih Araştırmalarında Sözlü Tarih Yöntemi ve Çevrimiçi Sözlü Tarih Arşivlerinden Örnekler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9(2), 135-173.
- Uslu, F., & Demir, E. (2023). Nitel Bir Veri Toplama Tekniği: Derinlemesine Görüşme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 40(1), 289-299. <https://doi.org/10.32600/huefd.1184085>

- Üçüncü, K. (2011). *Türkiye’de tarih yazımı*. İçinde, V. Engin, A. Şimşek (Ed.), Sözlü tarih.
- Yaşar, H. Y. (2019) “Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları Bağlamında Faruk Sümer”. *Türk Dünyası Araştırmaları* 121, sy. 239 (Nisan 2019): 437-56.
- Yıkılmış, M. S. (2016). Sözlü Tarihin Radikal Potansiyeli. *Vira Verita E-Dergi*, -(3), 28-40.
- Yılmaz, A., & Ayaydın, Y. (2020). Göç konusunun sözlü tarih yöntemiyle işlenmesine yönelik bir araştırma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 52(52), 400-419. <https://doi.org/10.15285/maruaebd.559884> <https://tarihvakfi.org.tr/proje/sozlu-tarih-calismalari/sozlu-tarih-nedir/>
- Tarih Vakfı, Sözlü Tarih İlkeleri, <https://tarihvakfi.org.tr/proje/sozlu-tarih-calismalari/sozlu-tarih-ilkeleri/>
- Tarih Vakfı, Sözlü Tarih Nedir? <https://tarihvakfi.org.tr/proje/sozlu-tarih-calismalari/sozlu-tarih-nedir>

BÖLÜM 13

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMALARI: SAFRANBOLU 69. ALAY YUNMALIK EVİ

*Durmuş GÜR**

ÖZET

Tarih, insanların geçmişine sahip oldukları en değerli bilim dallarından sadece biridir. Yazılı ve sözlü olmak üzere çok değerli tarihi araştırmalar mevcuttur. Yazılı ve kayıtlı belgelerin dışında toplumsal hafıza ile bireysel hafıza, tarihsel veriler açısından araştırmacıların önemli başvuru kaynaklarıdır. Bireylerin hafızasında yer edinen ya da bireysel açıdan önemli olan bazı olayların zamanla tarihsel bir olay ve olguyu aydınlatmak için ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Tarihe tanıklık eden bireylerin anıları, anlattıkları ve biriktirdikleri küçük birer bilgi kırıntıları zamanla sözlü tarih çalışmaları kapsamında değerlendirilmiştir. Kalitatif araştırmalar kapsamında Safranbolu’da günümüze ulaşmamış olan 69. Alay Binaları arasında yer alan Alay Yunmalık Evi; bireysel ve toplu görüşmeler, anlatılanlar ve anıların dışında fertler tarafından yeri bilinen kalıntılar tespit edilerek belgelenmiş sonrasında ise veri toplama teknikleri kapsamında ele alınmıştır. Elde edilen veriler çalışma kapsamında sunularak günümüze kadar yüzeysel açıdan ele alınmış hatta adı bile unutulmuş olan Safranbolu’daki Alay Yunmalık Evi, sözlü tarih çalışmalarının da ışığında bilim dünyasına tanıtılarak tarihlendirilmiş ve ilk inşa edildiği dönemde çevresindeki yapılarla tekrardan ele alınmıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar Meslek Yüksekokulu, durmusgur@karabuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9945-8825

* Bu bölümde sözlü tarih çalışmaları örnek bir konu üzerinden açıklanacaktır.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, W. D. (1842). *Travels and Researches in Asia Minor, Mesopotamia, Chaldea and Armenia*. London: John W. Parker.
- Aydın, F. ve Aygün, T. (2022). “Safranbolu’nun Turizm Coğrafyası”, *International Paris Conference on Social Sciences - VII July 6-7, 2022 / Paris, France / Proceedings Book*. 88-112.
- Aygün, T. (1960). *Karadeniz Ereğlisi Tarihi*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Belke, K. (1996). “Paphlagonien und Honorias”, *Tabula Imperii Byzantini*, Band 9. Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Bölükbaşı-Ertürk, E. (2022a). “Safranbolu Çarşısı’nda Tarihi Yapılar”, *Safranbolu Çarşısı* (Edit.: İbrahim Canbulat). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 226-251.
- Bölükbaşı-Ertürk, E. (2022b). “Çarşı: Kent Kurgusunda Su”, *Safranbolu Çarşısı* (Edit.: İbrahim Canbulat). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 252-261.
- Canbulat, İ. ve Asar, M. (2022). “Hamide Hatun Vakfı Osmanlı Devlet Arşivleri Belgelerinden Kargir Han ve Çifte Hamam”, *Safranbolu Çarşısı* (Edit.: İbrahim Canbulat). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 198-225.
- Cramer, J. A. (1832). *A Geographical and Historical Description of Asia Minor*, 1. Cilt. Oxford: Oxford University Press.
- Deniz, T. ve Kocakaya, E. (2020). “Kültürel Miras Kapsamında Safranbolu’da Geleneksel Hamam Kültürü”, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5/2. 3-24.
- Doğanalp-Votzi, H. (2022). “Bir Küçük Anadolu Şehrinin Tarihi ve Ekonomisi: Safranbolu ve Dericilik”, *Safranbolu Çarşısı* (Edit.: İbrahim Canbulat). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 316-337.
- Gökoğlu, A. (1952). *Paphlagonia, Kastamonu, Sinop, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve Civarı Gayrimenkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi*. Kastamonu: Dogrusöz Matbaası.
- Gür, D. ve Uğur, İ. (2024). “Safranbolu’da Kaybolan Kültürel Miras Eserleri: 69. Alay Binaları”, *Karadeniz 16th International Conference on Social Sciences (16-18, 2024)*, Bartın. 281-292.
- Haldon, J. (2007). *Bizans Tarih Atlası* (Çev: A. Özdamar). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Kalyoncu, H. ve Tunçözgür, Ü. (2010). *Mübadele ve Safranbolu*. Ankara: Uzman Matbaacılık.
- Karcı, E. (2012). “Hicri 1299 (1882), Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi’ne Göre Kastamonu Sancağı ile Bağlı Kazaların İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapılarına Dair Tespitler”, *Yerel Politikalar Dergisi*, 1. 131-134.
- Kuş, A. (Derleyen). (2009). *Belediye Başkanı Gadartaloğlu Osman Akın’ın Özel Arşivinden Bir Zamanlar Safranbolu 1931-1946*. Ankara: Safranbolu Belediyesi Yayınları.
- Kuş, A. (2022). “Safranbolu’da Bulunan Tarihi Eserlerin Yapılış Tarihleri”, *Safranbolu Çarşısı* (Edit.: İbrahim Canbulat). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 610-617.
- Kuş, A. ve Ulukavak, K. (2015). *Safranbolu Korumada 40. Yıl (1975-2015) 40 Söyleşi (1975 öncesi ve sonrası)*. İstanbul: Göksu Ofset Matbaacılık.
- Leonhard, R. (1915). *Paphlagonia Reisen und Forschungen im Nördlichen Kleinasien*. Berlin: Dietrich Reimer (Ernst Vohsen).
- Mordtmann, A. D. (1925). *Anatolien, Skizzen und Reisebriefe aus Kleinasien: 1850-1859*. Hannover: Orientbuchhandlung Heinz Lafaire.

- Özçağlar, A. (2022). “Osmanlı’dan Günümüze Safranbolu İlçesinin İdari Coğrafyası”, *Safranbolu Çarşısı* (Edit.: İbrahim Canbulat). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 174-197.
- Ramsay, W. M. (1890). *The Historical Geography of Asia Minor*: Cambridge: Cambridge Library Collection.
- Sakaoğlu, N. (1987). *Amasra'nın Üç Bin Yılı*. İstanbul: Zonguldak Valiliği Yayınları.
- Sözen, M. (1976). “Safranbolu Anıtları”, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, 54/333. 7-15.
- Sözen, M. (1981). “Safranbolu Koruma İmar Planı Kentin Anıtsal Yapılarına İlişkin Araştırma Sonuçları”, *Safranbolu ve Çevresi Koruma ve Turistik Geliştirme Projesi (25 Kasım 1981)*. 1-22.
- Sözen, M. (2003). “Safranbolu ve Anıtları Konusunda Kısa Bilgiler”, *Türkiye’de Mimarlık Değerlerinin Korunmasında İlk Adımlar Safranbolu 1975 - 1980* (Derleyen Aytekin Kuş). Karabük: Safranbolu Kaymakamlığı Hizmet Birliği Yayınları No:13. 75-82.
- Sözen, M. (2015). “Kentin Tarihi ve Anıtsal Yapıları”, *Safranbolu ve Çevresi Koruma ve Turistik Geliştirme Projesi 1979-1980* (Edit.: Nigan Bayazıt). İstanbul: Seçil Ofset. 31-48.
- Talbot, A. (1991). “Byzantium, History of”, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Volume I. (Edit. A. P. Kazhdan-A.-M. Talbot). New York: Oxford University Press. 345-362.
- Τριανταφυλλίδης, Π. (2022). “Σαφραμπολη, Πατριδα Αλησιμονητη”, *1922-2022 100 Χρόνια από την Μικρασιατική Καταστροφή Ο τραγικός ξεριζωμός των Χριστιανικών Πληθυσμών της Ανατολής Οι διαδρομές σωτηρίας προς την Ελλάδα*. Νέα Ιωνία. 473-480.
- Türker, N. (Edit.). (2011). *Zonguldak-Karabük ve Bartın İlleri Turizm Sektör Analizi*. İstanbul: Türmatsan Organize Matbaacılık.
- Yazıcıoğlu, H. ve Al, M. (1982). *Safranbolu (Safranbolu – Karabük – Ulus – Eflani)*. Karabük: Özer Matbaası.
- Yazıcıoğlu, H. (1998). *Safranbolu Tarihine Ait Belgeler ve Kaynaklar*. Ankara: Volkan Matbaası.
- Yazıcıoğlu, H. ve Al, M. (1982). *Safranbolu (Safranbolu – Karabük – Ulus – Eflani)*. Karabük: Özer Matbaası.

BÖLÜM 14

SOSYAL BİLİMLERDE SÖYLEM ANALİZİ

Ülkü Hayriye İNCİ¹

ÖZET

Söylem analizi, konuşma ve metinler aracılığıyla ortaya çıkan anlam oluşumuyla ilgilenen geniş kapsamlı kültürel, sosyal ve iletişim araçları için kullanılan bir yöntemdir. Bu çalışmada söylem analizinin nitel araştırmalarda nasıl kullanıldığı, söylem analizinin temel ilkeleri, söylem analizinin aşamaları ve Foucault'un söylem analizine ve bu analizin örneklerine değinilmiştir. Söylem analizi teorik çerçevede sosyal bilimlerde sosyoloji, dilbilimi, psikoloji, tarih, siyasal bilimler ve medya gibi çok farklı alanda kullanılmaktadır. Söylem analizi kendi içerisinde eleştirel, metin, sohbet ve pragmatik analizler şeklinde sınıflandırılmaktadır. Yapılan çalışmada eleştirel söylem analizi içinde adını duyuran Michael Foucault'un söylem konusundaki düşüncelerine yer verilecektir. Foucault'un söylem analizi genel olarak söylemsel pratikleri, tarihi ve gelişmekte olan dil pratiklerini, iktidar biçimlerinin dönüşümünü açıklamaya ve anlamaya yönelik sosyolojik analiz niteliğinde görülür. Foucault'un eleştirel söylem analizi medya, sosyoloji, sinema, siyaset gibi pek çok alanda kullanılan yöntem olmuştur. Çalışmanın son kısmında örnek olarak yapılan bir çalışmaya da özet olarak yer verilmiştir.

¹ Öğr. Gör. Karabük Üniversitesi, Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar Meslek Yüksekokulu, ulkinci@karabuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2294-5852

SONUÇ

Bu çalışmada söylem analizi konusunda bir derleme yapılmıştır. Önce söylem kavramını incelenmiş, daha sonra söylem analizinin ne olduğu, hangi ilkelere göre işlerlik kazandığı ve söylem analizinin hangi aşamalardan oluştuğu içeriklerine yer verilmiştir. Daha sonra söylem analizinde önemli bir yeri olan Foucault'un söylem analizine ve Foucaultcu söylem analizi örneğine değinilmiştir.

Yapılan çalışmada çok fazla disiplin alanında kullanılan söylem analizi hakkında detaylı bir bilgi verilmeye çalışılmıştır. Söylem analizi yöntemiyle yapılan alan yazı çalışmaları iletişim, tarih, sosyoloji, psikoloji, ve siyasal bilimler gibi pek çok alandaki araştırmacılar tarafından kullanılmıştır ve kullanmaya da devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Angermüller, J. (2006). *Avrupa'da Söylem Çözümlemesi* (Çeviren: Kadir Yoğurtçu). Sosyal Bilimlerde Söylem Çözümlemesi.1-11.
- Bal, H. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemi*, Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Baş, T.; Akturan, U. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri Nvivo 7.0 İle Nitel Veri Analizi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Batu, M., Taşkıran, İ.B. (2022). Michel Foucault'nun Söylem Yaklaşımı Çerçevesinde Millî Duyguların Çekicilik Unsuru Olarak Reklamlarda Kullanımı: Türkiye Millî Basketbol Takımı Reklamları Üzerine Bir İnceleme, International Scientific Research Congress-XII, 13-15 Ağustos 2022, *Delhi-İndia*, Proceedings Book, 211-222.
- Bilişli, Y. ve Çakmak, F. (2019). Foucault'nun Biyo-İktidar Perspektifinden Sağlık Haberlerinin Analizi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 35, 323-339.
- Buchanan, J. (2008). "Using Foucauldian Critical Discourse Analysis as a Methodology in Marketing", Australia and New Zealand Marketing Academy Conference 2008: Marketing: Shifting the Focus from Mainstream to Offbeat (1-3 December), *Sydney*.
- Cuff, E.C.; Sharrock, W.W.; Francis, D.W. (2013). *Sosyolojide Perspektifler*, (Çev. Ümit Tatlıcan), İstanbul: Say Yayınları.
- Çelik, H.; Ekşi, H. (2008). Söylem Analizi. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 27(27). 99-117.
- Doğan, G. (2009). *Söylemin Yorumlanması*, Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Doyuran, L. (2018). Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi (Televizyon Dizileri Örneğinde), *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4). 301-323.
- Elbirlik, T. (2015). *Söylem Kuramı ve XVI. Yüzyıl Siyasetnamelerinde Söylem Analizi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Ercan, S.A. & Marsh, D. (2016). Qualitive Methods in Political Science. Handbook of Research Methods and Applications in Political Science içinde (Editörler: Hans Keman ve Jaap J. Woldendorp). 309-320. *Northampton*: EdwardElgar Publishing.

- Fairclough, N. (2013). Critical Discourse Analysis and Critical Policy Studies. *Critical Policy Studies*, 7 (2), 177-197.
- Foucault, M. (1987). *Söylemin Düzeni*. (Çev. T. Ilgaz), İstanbul: Hil Yayın.
- Gee, J. P., Michaels, S. ve O'Connor, M.C. (1992). "Discourse Analysis", (Edt. M. D. LeCompte, W.L. Millroy ve J. Preissle), *The Handbook of Qualitative Research in Education*, San Diego, CA: Academic Press içinde, 227-291.
- Girgin, A.; Özay, S. (2013). *Haber Yazmak* (4. Baskı), İstanbul: Der Yayınları.
- Güllüoğlu, Ö. (2012). Söylen(mey)enin' Analizi: Bellona Markasına Yönelik Tüketici Algısı Üzerine Bir Söylem Çözümlemesi. (Edt. Özlem Güllüoğlu), *İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri Yazılı Metin Çözümleme* içinde, (s.225-277), Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Günay, D. (2013). *Söylem Çözümlemesi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- İlgin, L. (2003). *Söylem ve İdeoloji*, İstanbul: Su Yayınları.
- İnal, A. (1996). *Haber Okumak*, İstanbul: Temuçin Yayınları.
- İpek, Ö. (2016). *Muhaliif Sinema ve 2000'li Yıllar Türkiye Sinemasından Muhaliif Görünümler*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Jorgensen, M.; Phillips, L. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. SAGE Publications: Londra
- Jones, S. (2014). Think Before You Tweet': A Foucauldian Discourse Analysis of the Constructions of Female Alcohol Consumption on Twitter, <https://e-space.mmu.ac.uk/576586/1/Saskia%20JONES.pdf>, (24.09.2024).
- Jupp, V. (1996). Documents and Critical Research. *Data Collection and Analysis* içinde. (Editörler: Roger Sapsford ve Victor Jupp). (s.198- 316), Sage Publications: Londra.
- Mulderrig, J.; Montessori, M.N.; Farrelly, M. (2020). *Introducing Critical Policy Discourse Analysis*.
- Nordquist, R. (2020). "Understanding the Use of Language Through Discourse Analysis", *ThoughtCo*, Aug. 26, [thoughtco.com/discourse-analysis-or-da-1690462](https://www.thoughtco.com/discourse-analysis-or-da-1690462).
- Potter, J. Ve Wetherell, M. (1994). *Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour*, Londra, Sage.
- Punch, K.F. (2020). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (2. Baskı) (Çevirenler: Dursun Bayrak, H. Bader Arslan, Zeynep Akyüz) (Editör: Zeliha Etöz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Purvis, T. ve Hunt, A. (1993). Discourse, Ideology, Discourse, Ideology, Discourse, Ideology, *The British Journal of Sociology*, 44/3, 473-499.
- Sözen, E. (2017). *Söylem. Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*, İstanbul: Profil Kitap.
- Şahin, Y. (2017). Michel Foucault'da Söylem Analizi, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Cilt: III, Sayı: 6, s.119-135. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/386655> (Erişim Tarihi: 29.09.2024).
- Tokgöz, O. (2003). *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Uğur, A. (2002). *Kültür Kıtası Atlası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Van Dijk, Teun A. (2019). *Söylem Ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım*. (Çev. N. Ateş), İstanbul: Su Yayınları.
- Yang, W. & Sun, Y. (2010). Interpretation of 'Discourse' from Different Perspectives. *The International Journal-Language Society and Culture* (31), 127-138.

- Yıldırım, E. (2018). Toplumsal Yapının Aynası Olarak Sinema: Söylem ve Eleştirel Söylem Analiz Yöntemlerine Göre Ayla Filminin Çözümlemesi. *İNİF E-Dergi*. 3(1). 234-243.
- Ülkü, G. (2004). Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi. *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi* içinde. (371-391). Ç. Dursun (Der.). Ankara: Elips Kitap.
- Willig, C. (2008). *Introducing Qualitative Research in Psychology, Adventures in Theory and Method*, Second Edition, Open University Press, McGraw-Hill Education.

BÖLÜM 15

ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

Faruk AŞLAKCI¹

ÖZET

Eleştirel söylem çözümlemesi 1970'lerin sonları ve 1980'lerin başlarında ortaya çıkan ve dilbilimsel inceleme yöntemi içinde gelişen bir yaklaşımdır. Dilbilim ve toplumsal eleştiri arasındaki ilişkiyi inceleyen bu yaklaşım belirli analiz yöntemlerini içermektedir. Bu alanın öncülerinden olan Norman Fairclough, Teun A. Van Dijk ve Ruth Wodak gibi araştırmacılar, eleştirel söylem çözümlemesinin temel teorik ve yönetsel ilkelerini geliştirmişlerdir. Bu yaklaşım, dilin yalnızca bireysel bir iletişim aracı olmadığını, aynı zamanda toplumsal ilişkileri ve güç dinamiklerini yeniden biçimlendiren karmaşık bir araç olduğunu savunur. Eleştirel söylem çözümlemesi dilin bu karmaşık doğasını çözümlerken toplumsal sınıf, ideoloji ve kimlikler üzerindeki etkilerini inceler.

Eleştirel söylem çözümlemesi özellikle gazete haberleriyle ilgilenir. Çünkü gazeteler, toplumsal algıları ve ideolojik yapıları şekillendirmede güçlü bir etkiye sahiptir. Gazeteler, toplumdaki olayları, krizleri, siyaset ve ekonomi gibi geniş çaplı konuları ele alırken belirli bir söylem kullanarak okuyuculara bir bakış açısı sunar. Gazeteciler haber yaparken ya güçlü aktörlerin söylemlerini yansıtır ya da onlara meydan okumak için muhalif bir görev üstlenir. Bu bakış açıları, okuyucuların olayları nasıl algılayacağını, yorumlayacağını ve hangi tavırları benimseyeceğini etkileyebilir.

Çalışmamızın amacı eleştirel söylem çözümlemesini çeşitli yönleriyle ele almak, ideolojinin gazete haberleri aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini ve sürdürüldüğünü ortaya koymaktır. Buna göre 2 Ağustos günü Instagram'a erişimin engellenmesiyle ilgili gelişmelerin Yeni Şafak gazetesindeki haberlere nasıl yansıdığı araştırılmıştır. Gazetenin başlık, alt başlık ve haber içeriğinde hangi dilin kullanıldığı, konuyla ilgili hangi bilgilerin öne çıkarıldığı, hangi bilgilerin gizlendiği incelenmiştir. Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesinde öne sürdüğü makro ve mikro söylem yapıları, haberin sunum biçimi, haberin hangi ideolojiyi temsil ettiği, başlık ve alt başlıkların kimleri hedef gösterdiği incelenmiştir. Ayrıca cümle yapıları, kullanılan sözcükler, sıfatlar, etken ve edilgen cümleler ve bağlam modelleri incelenerek gazetenin nasıl bir ideolojik tavır sergilediği eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, Safranbolu Türker İnanoğlu İletişim Fakültesi, farukaslakci@karabuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8711-3558

sunulmuştur. *Biz ve karşı taraf* şeklinde kutuplaştıran bu söylemlerde BTK'nın engelleme kararı: 'ilkeli duruş milli ve manevi değerlere saygı' şeklinde nitelendirilmiş, karşı taraf ise 'ABD merkezli META şirketi 'instagram ve facebook İsrail'in çıkarları için kullanıcılarından vazgeçmeyi göze aldı' gibi suçlayıcı ifadelerle nitelendirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Althusser, L. (2010). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, 4. Basım.
- Atabek, Ü. (2007). *Medya Metinlerini Çözümlemek - İçerik Göstergibilim Ve Söylem Çözümleme Yöntemleri*, Ed: Gülseren Şendur Atabek & Ümit Atabek.
- Baradatt, P. L. (2012). *Siyasal İdeolojiler, Kökenleri ve Etkileri*, çev: Abdurrahman Aydın.
- Devran, Y. (2010). *Haber Söylem İdeoloji*, Başlık Yayın Grubu.
- Eaglaton, T. (1996). *İdeoloji*, Ayrıntı yayımları.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. and Wodak, R. (1997). "Critical Discourse Analysis," in T.A. van Dijk (ed.) *Discourse as Social, Interaction*, 1st edn, London: Sage, pp. 258–84.
- Gramsci, A. (1971). *Prison Notebooks*, New York: International Publishers.
- Ives, P. (2011). *Gramsci'de Dil ve Hegemonya*, Kalkedon Yayıncılık.
- Marks, K, Çev. Murat Belge. (2003). *1844 El Yazmaları*, Ekonomi Politik ve Felsefe, Eriş yayımları, Birinci baskı.
- McLellan, D. (2005). *İdeoloji*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mumby, D. (2004). *Discourse, power and ideology: Unpacking the critical approach*, The Sage handbook of organizational discourse,
- Özer, Ö. (2000). *Haberde Egemen Söylemin Yeniden Üretimi: Türk Basımında Türkiye'deki İnanlı Muhaliflerle İlgili Haberler*, Kültür ve İletişim, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Saussure, F. (1998). *Genel Dilbilim Dersleri*, Çev: Prof. Dr. Berke Vardar.
- Sancar, S. (2014). *İdeolojinin Serüveni, Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*, İmge Kitabevi.
- Sözen, E. (1999). *Söylem, Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*, Paradigma Yayınları.
- Üşür, S. (1983). *İdeolojinin serüveni, Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*, İmge Yayınları, 1997. Van Dijk T. and Walter Kintsch, *Strategies of Discourse Comprehension*, New York: Academic Press.
- Van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*, Lawrence Earlbaum Associates, Publishers, Hillsday, New Jersey.
- Van Dijk, T. (1987a). *Communicating Racism*. Newbury Park. CA: Sage.
- Van Dijk, T. (1991). *Racism and the Press*. London: Routledge.
- Van Dijk, T. (1991). *Media contents, The interdisciplinary study of news as discourse*, A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research.
- Van Dijk, T. (1993a). *Elite Discourse and Racism*. Newbury Park, CA: Sage.
- Van Dijk, T. (1995a). *Discourse analysis as ideology analysis*. In C. Schäffner & A. Wenden (Eds.), *Language and peace* (pp. 17-33). Aldershot: Dartmouth Publishig.
- Van, Dijk, T. (2000). *Discourse, Power and Access*, chapter 5.

- Van Dijk, T. A. (2001). *Critical Discourse Analysis*. In D. Tannen, D. Schiffrin and H. Hamilton (eds), *The Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Blackwel.
- Van Dijk, T. (2001). *The Handbook of Discourse Analysis*, Edited by Deborah Schiffrin, Deborah Tannen, and Heidi E. Hamilton, Blackwell Publishing.
- Van Dijk, T. (2004). *Ideology and discourse*, A Multidisciplinary Introduction, Pompeu Fabra University, Barcelona.
- Van Dijk, T. (2009). *Society and Discourse*, How Social Contexts Influence Text and Talk, Pompeu Fabra University, Barcelona.
- Van Dijk, T. (2011). *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*.
- Van Dijk, T. (1993). *Principles of critical discourse analysis, Discourse and Society*, University of Amsterdam, Volume 4, Issue 2, 249-283.
- Wittgenstein, Ludwig. (1986). *Philosophical Investigations*, Translated By G. E. M. Anscombe, Basil Blackwell Ltd.

Gazeteler

- Yenişafak Gazetesi, 'Bakan Uraloğlu'ndan Instagram açıklaması: Görüşmelerde ciddi bir aşama kaydettik', <https://www.yenisafak.com/gundem/bakan-uraloglundan-instagram-aciklamasi-gorushmelerde-ciddi-bir-asama-kaydettik-4637102>, eriş. tar: 12.09.2024.
- Cumhuriyet Gazetesi , 'İnstagram'a erişim engeli getirildi!', <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/son-dakika-instagrama-erisim-engeli-getirildi-2233772>, eriş. tar: 14.09.2024.
- Yenişafak Gazetesi, 'Uzmanından çarpıcı açıklama: İnstagram'ın kapatılmasının insanlar üzerindeki psikolojik etkileri neler oldu?', <https://www.yenisafak.com/video-galeri/gundem/uzmanindan-carpici-aciklama-instagramin-kapatilmasinin-insanlar-uzerindeki-psikolojik-etkileri-neler-oldu-4637431>, eriş. tar: 14.09.2024.
- Yenişafak Gazetesi, 'O ülkelerde de giriş yapılamıyor', <https://www.yenisafak.com/foto-galeri/ozgun/instagram-yasagi-getirilen-ulkeler-instagram-hangi-ulkelerde-erisim-engeli-geldi-instagram-turkiye-disinda-hangi-ulkelerde-kapandi-iste-o-ulkeler-4636443/3>, eriş. tar: 14.09.2024.
- Yenişafak Gazetesi, 'BTK'dan flaş karar: Instagram'a erişim engeli getirildi,' <https://www.yenisafak.com/hayat/instagram-coktu-mu-neden-acilmiyor-son-dakika-instagram-erisim-engeli-bugun-kalkar-mi-4636386>, eriş. tar: 14.09.2024.
- Yenişafak Gazetesi, 'Sosyal Medya Diyeti Önemli', <https://www.yenisafak.com/teknoloji/instagram-erisim-engeli-dijital-goc-basladi-4637468>, eriş. tar: 15.09.2024.
- Yeni Asır Gazetesi, <https://www.yeniasir.com.tr/ekonomi/teknoloji/2024/08/04/kural-lara-uyana-kadar-instagram-kapali-kalacak#:~:text=ABD'li%20META%20grubuna%20ait,100%20milyon%20TL%20ceza%20kesildi>. eriş. tar: 14.09.2024.

BÖLÜM 16

MEDYA ÇALIŞMALARINDA ETNOGRAFI-BUDUNBETİM (ETNOMETODOLOJİ) KULLANIMI

Tülay ATAY¹

ÖZET

Bu çalışma, “etnografi” veya güzel Türkçemizde “budunbetim” olarak kullanılan araştırma yöntem ve tekniklerinden en “tartışmalı” olanına ilişkin olarak; okur, araştırmacı, kendini daima öğrenci gören herkes için yazıldı. Özellikle yabancı literatürü derinlemesine tarayarak iletişim ve medya alanındaki (bununla kısıtlı değil elbet) çalışmacılara yol göstermek amacıyla “ipuçları” vermeyi amaçladım bu çalışma ile. Etnografi yapmak isteyen ve/veya etnometodolojik yöntemleri araştırmalarında kullanmak isteyen herkes mutlaka şu 3 ismi okuyarak işe koyulmalıdır: 1) Bronisław Kasper Malinowski, 2) Harold Garfinkel, ve 3) Sarah Pink. Sosyal ve beşerî bilimler tarafından başlarda “küçük” görülen şimdilerde ise tıp alanından pazarlamaya, gıda bilimlerinden haberciliğe değin tüm alanlar tarafından önemi kavranan etnografinin nerden geldiğini, görüşmecii seçiminin önemini, gazetecilik dilini nasıl etkilediğini, emik ve etik araştırmacının yöntemlerini, duyularımızın bize nasıl yol gösterdiğini bu yazı ile açıklamaya çalıştım. Her çalışma belli kısıtlarla “eksik” kalır. Dilerim ki başka yerlerde ben veya meraklı başka araştırmacı arkadaşlarım bu eksikleri tamamlarlar.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, atayavsar@mku.edu.tr & atayavsar@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0746-7127

İnsanın hissettiklerinin mantıklı olduğu sürece gerçek/sahici/doğru olabileceğini² iddia eden Vannini ve arkadaşları (2013: 5) konuyu kahve düşkünleri tarafından her sabah tüketilen kahve örneği ile açıklıyorlar: “*Taze demlenmiş sabah kahvesinin tüm duyuusal deneyimi gerçekten keyiflidir. Kahvenin tadı kokusuyla bütünleşir, bu koku aslında tüm duyuları uyandırır. Oysa seyahat ederken, sabah içilen bir fincan kahve o kadar da tatmin edici olmaz zira bir restoran veya benzin istasyonunda genellikle demleme sürecinin kokusuna şahit olmayız ve evde yaşanan deneyim tümüyle yaşanmadığı için kişi günlük rutinindeki keyfi alamaz.*”

Duyusal etnografi araştırmacıya sorumluluk yükler ve sezgisel düşünmeyi, hisleri anlamayı, duyuları devreye sokmayı, iş birlikçi yaklaşımı kısaca insan bedenini ve duyuları araştırma sürecine dâhil etmeyi öngörür. Küçük ve Güler (2024) tarafından yayımlanan çalışmada her kültürün dış dünyadaki uyarımları algılama becerisinin farklı olduğu belirtilirken bireyin duyu organları ile algıladığı uyarımları kendi duyu merkezine iletirken ki önyargılarının keşfinin de önemine vurgu yapılmaktadır. Çalışmacıların bir diğer iddiası da, çağımız görsel ve dijital teknolojik olanaklarının duyuusal deneyimlerin aktarılması için geniş bir alan sağladığıdır.

Duyusal etnografi, daha etkileyici ve deneyimsel bir etnografya geliştirmeye çalışır. Duyusal bir bakış açısı geliştirmek, dönüştürücü ve etnografik olmanın analitik açıdan zengin bir yoludur; etnografi için daha yaratıcı olmayı temsil eder ve etnografik hayal gücünün hayati bir parçasıdır (Calvey, 2021).

KAYNAKÇA

- Akgün, A. (2002). *İlhan Berk şiirinde nesne sorunu*. (Master's thesis, Bilkent Üniversitesi, Turkey).
- Bernard, H. R. (1994). *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches*. Sage Publications, Inc.
- Beyer, C. (Winter 2022 Edition). Edmund Husserl. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.).
- Calvey, D. (2021). Sensory ethnography: a creative turn. *Journal of Organizational Ethnography*, Vol. 10 No. 3, pp. 346-357.
- Chandler, D., & Munday, R. (2011). *A dictionary of media and communication*. Oxford University Press, USA.
- Crabtree, A., Rouncefield, M., & Tolmie, P. (2012). *Doing design ethnography*. Springer Science & Business Media.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications.

² “...humans sense as well as make sense.” (Vannini ve ark., 2013: 15).

- Çaylı, E. (2018). Türkiye’de medya etnografisi yapmak: Alanın gelişimi ve seyrine eleştirel bir bakış. *Mülkiye Dergisi*, 42(4), 593-637.
- Firth, R. W. (2024, May 12). *Bronislaw Malinowski*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Bronislaw-Malinowski>
- Garfinkel, H. (1967). *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Hahn, C., Jane Jorgenson and Wendy Leeds-Hurwitz. (2011). A curious mixture of passion and reserve: Understanding the etic/emic distinction. *Éducation et didactique* [Online], 5-3.
- Harris, M. (1985). *Good to eat: Riddles of food and culture*. New York: Simon and Schuster.
- Klimczuk, A. & Ł. Tomczyk, *Bronislaw Malinowski*. B. Turner, P. Kivisto, W. Outhwaite, C. Kyung-Sup, C. Epstein, J.M. Ryan (eds.), *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social Theory*, WileyBlackwell, London 2017, pp. 1–3,
- Küçük, S., & Güler, A. (2024). Duyusal etnografi yönteminin sezgisel deneyimler bağlamında incelenmesi. *İnsanat Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 293-321.
- Malinowski, B. (1922). *Argonauts of the western pacific: An account of native enterprise and adventure in the archipelagoes of melanesian New Guinea*. London: Routledge.
- Markee, N. (2013). Emic and etic in qualitative research. *The encyclopedia of applied linguistics*, 1-4.
- Morris, M. W., Leung, K., Ames, D., & Lickel, B. (1999). Views from inside and outside: Integrating emic and etic insights about culture and justice judgment. *Academy of management review*, 24(4), 781-796.
- Mostowlansky, T. & A. Rota. (2020). Emic and etic. In *The Cambridge Encyclopedia of Anthropology* (eds) F. Stein, S. Lazar, M. Candea, H. Diemberger, J. Robbins, A. Sanchez & R. Stasch. <http://doi.org/10.29164/20emicetic>
- Önen, V. (2020). *Pazarlama araştırmalarında etnografi*. Değişen pazarlama anlayışı: Yeni Pazarlama Yaklaşımları II (sayfa: 139-171). Editörler: Yavuz Akçi - Kazım Kılınç - Arif Yıldız. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Pink, S. (2015). *Doing sensory ethnography*. United Kingdom: SAGE Publications.
- Rouncefield, M. (2011). *Fieldwork, ethnography and ethnomethodology*. In LSCITS Socio-Technical Systems Engineering Handbook. University of St Andrews. <http://archive.cs.st-andrews.ac.uk/STSE-Handbook/>
- Stetson, J. (1999). Victim, Offender and Witness in the Emplotment of News Stories. Jalbert, P. L. (Editör). *Media studies: Ethnomethodological approaches*. International Institute for Ethnomethodology & Conversation Analysis, University Press of America,® Inc.
- ten Have, P. (2004). *Understanding qualitative research and ethnomethodology*. SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9780857020192>
- Toeli, M. (April 4, 2023). *Naturalism and the Natural Attitude*. Edmund Husserl Society.
- Vaitkus, S. (2005). The “Naturality” of Alfred Schutz’s Natural Attitude of the Life-World. In: Endress, M., Psathas, G., Nasu, H. (eds) *Explorations of the Life-World. Contributions to Phenomenology*, vol 53. Springer, Dordrecht.
- Vannini, P., Waskul, D., Gottschalk, S. (2013). *The senses in self, society, and culture: A sociology of the senses*. United Kingdom: Taylor & Francis.

BÖLÜM 17

SOSYAL BİLİMLERDE GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZ YÖNTEMİ

Ayşe Ceyda ILGAZ BÜYÜKBAYKAL¹
Zuhal SÖNMEZER^{2*}

ÖZET

Göstergebilimsel analiz yöntemi anlam üretim süreçlerini ve bu süreçlerin nasıl işlediğini anlamak için kullanılan teorik bir çerçeve sunmaktadır. Ferdinand de Saussure (1857-1913), gösterge kavramını en geniş kapsamda ele alarak, dil, jestler, trafik işaretleri, panolar, afişler, estetik objeler, moda, mimari yapılar, yazılı, görsel ve işitsel tüm öğeleri anlamlı bir bütün olarak değerlendirmiştir (Değerli, 2021, s.181-183).

Saussure, göstergeyi, gösterilenin çevresinde bir dışavurum ifadesi olarak ele almış ve bu bağlamda imgeleme kavramını kullanmıştır. Göstergebilim üzerine ilk çalışmalarını Avrupa Göstergebilim Okulu'nda gerçekleştiren Saussure, göstergeyi temelde temsil etme ve yerine geçme işlevi gören bir unsur olarak tanımlamıştır. Ona göre gösterge bir kavram ile bu kavramın dışavurumu arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir.

Göstergebilim, temel olarak göstergelerin (signs) ve bu göstergelerin işlevlerinin incelendiği bir kuramdır. Saussure'ün tanımına göre gösterge, bir anlamı ifade eden ve bu anlamı bir düşünce ya da kavramla ilişkilendiren birimlerdir. Diğer yandan göstergebilimde anlam ve anlamlandırma konusu, bireyin çevresindeki nesnelere ve olgulara nitelik kazandırma sürecini ifade etmesi bakımından kilit önem taşımaktadır. Çünkü bu anlamlandırma sürecinde, zihinsel olarak konuşulan kavramlar şekillenmektedir. Kavramlar, zaman içinde zihnimize yerleşerek bilinçlenme sürecini desteklemekte ve bireylerin çevresindeki dünyayı daha sistematik ve anlamlı bir şekilde kavramalarını sağlamaktadır (Civelek ve Türkay, 2020, s. 773-774).

Göstergebilim analiz yönteminde göstergeler ikonik, indeksik ve sembolik olarak sınıflandırılmaktadır (Çeber, 2011, s.37). Benzerlik ve temsille anlam üreten göstergeler ikonik göstergelerdir. Örneğin, bir fotoğraf veya bir çizim gerçek bir nesnenin görsel bir temsili olarak ele alınmaktadır. Belirtisel ya da indeksik göstergede nedensel bir ilişki üzerinden anlam üretilmektedir. Örneğin, duman bir ateşi işaret etmektedir. Sembolik göstergede geleneksel veya kültürel kodlara dayalı olarak anlam üretimi gerçekleşmektedir. Örneğin, trafik ışıklarındaki renkler belirli anlamlar taşımaktadır (kırmızı dur, yeşil geç).

¹ Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, cilgaz@istanbul.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-3976-8781

² Öğr. Gör., İstinye Üniversitesi İletişim Fakültesi, zuhal.sonmezer@istinye.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-9685-5745

* Bu bölümde göstergebilim analiz yöntemi örnek bir çalışma üzerinden açıklanacaktır.

KAYNAKÇA

- Aytekin, M. (2018). Sinema ve mahremiyet ilişkisi: mahremiyetin ifşası ya da ifşa edilen mahremiyet. S. Gezgin (Ed). *Medya ve iletişime diyalektik bakış*. Konya: Eğitim Yayınevi
- Büyükbaykal C.I. & Yanmıyan, S. (2018). Gündelik hayat kavramı ve medya ilişkisi. S. Gezgin (Ed). *Medya ve iletişime diyalektik bakış*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Canöz, K. & Gülmez, Ö. & Eroğlu, G. (2020). Pazarlamanın yükselen yıldızı influencer marketing: influencer takipçilerinin satın alma davranışını belirlemeye yönelik bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 23 (1), 73-91.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon çağı: ekonomi, toplum ve kültür ağ toplumunun yükselişi*, Çev: Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çağlı, F. (2021). 1920'lerdeki film çalışmalarına genel bir bakış. *Mediarts*, 1, 41 -6 0.
- Çeber, D. (2011). Samuel Beckett'in "Oyun Sonu" adlı oyununa göstergebilimsel bir yaklaşım. *Sanat Dergisi*, (18), 37-49.
- Civelek M. & Oğuz T. (2020). "Göstergebilimin kuramsal açıdan incelenmesine yönelik bir araştırma", *Alanya Akademik Bakış*, 4(3), s.771-787.
- Çevirir, N. & Yakışan, S. (1994). Sinemanın tarihsel gelişimi ve izleyici profili üzerine bir değerlendirme, *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı:6.
- Değer, B.E. & Nazlı, R.S. (2022). Sosyal medyada influencerlar etkisi bağlamında benlik sunumu, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:15, Sayı 2, ss.25-45
- Değerli, A. S. (2021). Göstergebilimsel çözümleme yöntemi ile sosyal ağ konulu afişlerin incelenmesi. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5(18), 179-188.
- Demir, S. (2009). Göstergebilim, Umberto Eco ve yapıtları bağlamında göstergebilime katkıları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erdoğan, İ. (2014). *Medya teori ve araştırmaları*, Ankara: Erk yayınları.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve bireysel kimlik: geç modern çağda benlik ve toplum*. İstanbul: Say Yayınları.
- Goffman, E. (2021). *Günlük yaşamda benliğin sunumu*, İstanbul: Metis Yayınları.
- İnceoğlu, Y.G. & Çomak, N.A.(2009). "Metin nedir?". Y. İnceoğlu (Ed). *Metin çözümlemeleri*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Kavut, S. (2022). *Dijital kimlik ve izlenim yönetimi*. İstanbul: Çizgi kitabevi
- Kırdar, Y. & Sönmezer, Z. (2024). Reklamcılık ve yapay zekâ pratiklerini toplumbilimsel çözümleme yöntemiyle inceleme: "Sephora reklam filmleri", *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, Volume 10, Number 41, Doi: 10.5281/zenodo.11411964
- Kırdar, Y. & Pektaş Öz, H. (2023). *Dijitalleşme ve görsel çalışmalar*, Çanakkale: Holis-tence Publications.
- Nazlı, R.S. & Mantarlı Kurt, E. & Vurgen, F. (2022). Yeni medya bağlamında iletişimsizlik: sanal hayatlar filminin göstergebilimsel analizi, F. Ayaz & B. Taşdelen (Ed). *Bir yaşam alanı olarak dijital medya*, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Pamuk, S. (2002). *Kitle iletişim çözüm yöntemleri ve bu yöntemlerden toplumbilimsel çözümleme yöntemi ile Zübük filminin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sinema Televizyon Ana Bilim Dalı, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- San, C. (2011). Toplumbilimsel yöntem açısından Durkheim ve Weber. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(21), 17-39.
- Serdaroğlu, F. (2016). Sinema neden sanattır? Sinemayı sanat olarak ele alan bir araştırma ne tür bir yaklaşım benimsemelidir? *EKURGU Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, Cilt:24, Sayı:2, ss.113-126
- Sönmezer, Z. (2023). Sosyal medya ekonomisi ve modernite bağlamında: “sosyal medyada Kimliksizleşme”. *Journal of Communication Science Researches*, 3 (1), 85-94, Doı No: 10.5281/zenodo.7497706
- Yaşa, H.(2024). Twitter’da (X) linç kültürü pratikleri: Yonca Evcimik örneği. *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 2, 975-992, Doi: 10.18069/firatsbed.1381798
- Yaşa, H. & Birsen, H. (2024). ¿Se puede considerar a los influencers líderes de opinión? Un repaso a los influencers y los contenidos de las redes sociales. [Do influencers view themselves as opinion leaders? An examination of influencers and social media content]. *Vivat Academia*, 157, 1-28. <http://doi.org/10.15178/va.2024.157.e1545>
- Yücel, H. (2009). “Groupe Edelin, Klinkenberg, Minguet”, Y. İnceoğlu (Ed). *Metin çözümlenmeleri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Zinderen, İ. (2021). Yeni iletişim teknolojileri bağlamında kimliğin dönüşümü: sanal kimlik, A. Zinderen (Ed). *Dijital Sosyoloji Çalışmaları*. Ankara: Nobel Yayınları, ss.71-91

BÖLÜM 18

KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR EKOLÜNÜN İLETİŞİM ARAŞTIRMALARINA ETKİSİ

M. Bilal ARIK¹
Emel ARIK²

ÖZET

Kültürel Çalışmalar ekolü, özellikle İngiltere’de gelişmiş ve kültür, kültürel unsurlar ve kültürel değişim üzerine yoğunlaşmıştır. Marksist kökenlere dayanan bu yaklaşım, geleneksel Marksizmin ekonomik belirlenimci bakış açısını eleştirerek kültüre odaklanmanın önemine dikkat çekmiştir. Bu ekol, sıradan insanların yaşam pratiklerine, gündelik hayattaki muhalif unsurlara ve kültürel geleneklerin çeşitliliğine vurgu yapar. Kültürel Çalışmalar, popüler kültür ürünlerinin yalnızca eğlence amaçlı olmadığını, aynı zamanda toplumsal değerleri ve ideolojileri yansıttığını savunarak, popüler kültüre yönelik iletişim araştırmalarında önemli bir ilgi oluşturmuştur. Bu bağlamda, izleyici pasif bir alıcı olarak değil, medya içeriklerini kendi kültürel bağlamına göre yeniden yorumlayan aktif bir birey olarak ele alınır. Kültürel Çalışmalar ayrıca Stuart Hall’un kodlama ve kod açma teorisi üzerinden alımlama analizinin gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Hall’un bu yaklaşımı, iletişim araştırmalarında medya içeriklerinin alıcılar tarafından farklı okuma biçimleriyle anlaşılmasına yönelik çalışmaları teşvik etmiştir. Kültürel Çalışmalar ekolü ile birlikte alıcıların medya içeriklerini farklı anlamlandırma biçimleri üzerinden ele alınması, iletişim alanında daha dinamik ve çeşitlilik gösteren analiz yöntemlerinin gelişimine yol açmıştır.

¹ Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, bilalarik@akdeniz.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4020-0555

² Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, emelarik@akdeniz.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3748-7257

Stuart Hall'un kodlama ve kod açma teorisi bu açıdan önemlidir; izleyicinin medya içeriğini kendi toplumsal, kültürel ve bireysel deneyimleri doğrultusunda farklı şekillerde anlamlandırabileceğini öne sürer. Bu bakış açısı, iletişim araştırmalarında alıcıların medya içeriklerine dair farklı okuma biçimlerini incelemeye yol açmıştır. Bu bağlamda Kültürel Çalışmalar adeta alımlama analizi alanında önemli bir çığır açmış ve bu alana ilişkin literatürün gelişimine eşsiz katkılar sağlamıştır.

David Morley'in de ifade ettiği gibi (1980). “Alımlama analizi, izleyicinin medya içeriğini bireysel ya da toplumsal bağlamlarında yeniden yorumlamalarını inceler; bu, izleyicilerin medya mesajlarını yalnızca almadığını, onları yeniden inşa ettiğini ve bu anlamlandırma sürecinde farklı toplumsal ve kültürel etkilerin rol oynadığını vurgular” (Morley, 1980). John Fiske de benzer bir noktayı işaret ederek, “İzleyicilerin medya mesajlarını kendi yaşam deneyimlerine göre farklı biçimlerde yorumlayabildiğini ortaya koyan alımlama analizi, anlamın alıcılar tarafından üretildiğini savunur ve izleyiciyi medya içeriklerinin pasif alıcısı olmaktan çıkararak aktif anlamlandırıcılar haline getirir” (Fiske, 1987) demektedir.

Alımlama analizi, medya araştırmalarında izleyici merkezli bir yaklaşımı teşvik ederek, medya içeriklerinin toplum üzerindeki etkilerini daha iyi anlamayı sağlar. Bu yöntem, özellikle kitlesel medyanın kültürel etkilerini, toplumsal grupların medya içeriklerini nasıl farklı şekillerde yorumladığını ve medya ile izleyici arasındaki dinamik ilişkiyi anlamaya yönelik önemli bir araçtır.

KAYNAKÇA

- Ang, I. (1985). *Watching Dallas: Soap Opera and the Melodramatic Imagination*. London: Methuen.
- Fiske, J. (1999). *Popüler kültürü anlamak*. (S. İrvan, Çev.) Ankara: Ark Yayınevi.
- Fiske, J. (1987). *Television culture*. Methuen publishing.
- Nazife, G. (2011) *İletişim: Kuramlar ve yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Hall, S. (1994). “*İdeoloji ve iletişim kuramı*”. M. Küçük. (Der.) Medya, iktidar, ideoloji. Ankara: Ark Yayınevi.
- Hall, S. (1999). “*Encoding, decoding*”, *The cultural studies reader*: Routledge Pub. London
- Hebdige, D. (2003). *Kes yapıştır – kültür, kimlik ve karayip müziği* (Ç. Gülabioğlu, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hebdige, D. (2004). *Alt kültür – tarzın anlamı*. (S. Nişancı, Çev.). İstanbul: Babil Yayınları.
- Kellner, D. (2010). *Medya gösterisi*. (Z. Paşalı, Çev.) İstanbul: Açılım Kitap.

- Morley, D. (1980). *The nationwide audience: Structure and decoding*. London: British Film Institute.
- Stevenson, N. (1996), *Understanding media cultures*. London: Sage Publishing.
- Turner, G. (2016) *İngiliz kültürel çalışmaları*. (D. Özçetin & B. Özçetin, Çev.) Ankara: Heretik.
- Williams, R. (1980). *Problems in materialism and culture*. London:Verso Pub.
- Williams, R. (1990). *Marksizm ve edebiyat* (E. Tarım, Çev.). İstanbul: Adam.
- Williams, R. (1993). *Kültür*. (S.Aydın,Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Williams, R. (2003). *Televizyon, teknoloji ve kültürel biçim*. (A. U. Türkbağ, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.
- Williams, R. (2013). *Kültür ve materyalizm* (F. B. Aydar, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.

BÖLÜM 19

KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR VE ALIMLAMA ANALİZİ

Olgun KÜÇÜK¹

ÖZET

Kültüre Kültürel çalışmalar ilkin (1960 yıllarda) bir grup entelektüelin yapmış oldukları çalışmalar neticesinde dünyaya yayılmıştır. Çalışmalar daha çok Birmingham Üniversitesi bünyesinde bulunan Çağdaş Kültürel Araştırmalar Merkezi'nde temellendirilmiştir. Ekolün önemli teorisyenleri arasında Richart Hoggart, Stuart Hall, Edward P. Thompson, Raymond Williams gibi isimler yer almaktadır. Kültürel çalışmalar sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinden faydalandığından dolayı multidisipliner olarak değerlendirilmektedir (Akgün & Arık, 2021, s. 116). Özellikle edebiyat alanında başlayan İngiliz Kültürel İncelemeleri daha sonra tahakküm, toplumsal eşitsizlik, sınıf mücadeleleri, ideoloji ve kapitalist toplumlardaki kültürel analizler üzerine odaklanmıştır. İlk dönem çalışmalar daha çok seçkin kültür üzerineyken daha sonraki çalışmalar popüler kültür ve kitle kültürü üzerine olmuştur (Yaylagül, 2014, s. 126).

¹ Öğr. Gör., Karabük Üniversitesi, Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar Meslek Yüksekokulu, olgunkucuk61@gmail.com, ORCID id: 0000-0002-9471-3540

KAYNAKÇA

- Akgün, H., & Arık, E. (2021). İngiliz kültürel çalışmalar ekolü ve Medya Mahallesi haber programının alımlama analizi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 8 (1), 113-128.
- Alıcı, B. (2019). Bizim için şampiyon filminin alımlama analizi. *Sinecine: Sinema Araştırmaları Dergisi*, 10 (2), 391-430.
- Barker, C. (2004). *The Sage dictionary of cultural studies*. London: Sage Publications.
- Çakmak, F. (2019). Siyasal reklamların alımlanması: Stuart Hall'ün perspektifinden 31 Mart 2019 yerel seçimleri örneğinde bir analiz. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(29), 643-663.
- Erdem, B., & Yıldız, C. B. (2019). "İdeal" in sınırında bir mücadele: Beden olumlama hareketi üzerine bir alımlama analizi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6 (2), 1483-1506.
- Fornäs, J. (2024). Hall, S. (1973) 'Encoding and Decoding'. In *Classics in Media Theory* (pp. 151-165): Routledge
- Hall, S. (2019). Encoding-Decoding (1980). In *Crime and Media* (pp. 44-55). Routledge.
- İnce, M., & Yılmaz, M. (2020). Ana haber bültenlerinde haberlerin konusu ve sunum tarzı İle reyting arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(1), 416-441. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.646823>
- İnce, M., & Yılmaz, M. (2020). Ergenlik çağındaki çocukların sosyal medya kullanım alışkanlıklarının yalnızlaşmaya etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(2), 1111-1144. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.725462>
- Kalender, A. B., Aksun, K., Hıdır, M., Dedeoğlu, Ş., Taş, E. Z., & Salman, S. (2021). Medyada kadın istihdamının temsili ve reklamlardaki kadın imajı üzerine bir alımlama analizi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (6), 1409-1439.
- Karaca, M. (2018). Propaganda aracı olarak sinema: Büyük Diktatör filminin alımlama analizi. *International Journal of Entrepreneurship and Management Inquiries*, 2 (2), 35-54.
- Karaduman, S., & Aciyan, E. P. (2019). Netflıx'in ilk Türk Dizisi" Hakan Muhafız" üzerine bir alımlama analizi. *Journal of Akdeniz University Faculty of Communication/ Akdeniz İletişim*, (32).
- Karaduman, S., & Çetinkaya, E. (2020). "Atiye" dizisi bağlamında internet dizi izleyicisi alımlama analizi. *Journal of International Social Research*, 13 (73).
- Kellner, D. (2008). "Ayrımın üstesinden gelmek: kültürel çalışmalar ve ekonomi-politik", S. Çelenk (der.). *İletişim çalışmalarında kırılmalar ve uzlaşmalar*. Ankara: De Ki Yayınları, s.147-172.
- Koçak, M. C., Küçük, O., & Yıldız, B. (2022). Türk TV dizileri üzerine alımlama analizi: "Medcezir" dizisi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12 (3), 468-485.
- Koçak, M. C. & Arık, E. (2022). Kültürel çalışmalar bağlamında medya ve ideoloji. (Edt. .I. Büyükbaykal). *İletişim ve Medya Alanında Uluslararası Araştırmalar VIII*. Konya: Eğitim Yayınları.
- Nisan, F., & Aslan, N. B. (2018). Poligamik ilişkilerdeki kadın temsillerinde patriarkal kodların çözümlenmesi: "Yeni Gelin" dizisini alımlama analizi örneği. *TRT Akademi*, 3(6), 520-541.
- Serttaş, A. (2014). V for Vendetta filminin alımlama analizi ile sinemada televizyon. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 5 (9), 303-321.

- Stevenson, N. (2015) Medya kültürleri sosyal teori ve kitle iletişim. (G. Orhan & B. E. Aksoy, Çev.) Ankara: Ütopya Yayınları
- Şeker, T. (2009). 5N1K haber programının alımlama analizi. *Selçuk İletişim*, 5 (4), 105-117.
- Şeker, T., & Tiryaki, S. (2013). Savaş Fotoğrafçısı filminin alımlama analizi. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 3 (6).
- Şeker, T., & Şimşek F. (2012). «Kodlama-kodaçımı bağlamında Muhteşem Yüzyıl dizisinin lise öğrencileri üzerindeki etkilerine yönelik alımlama analizi.» *Selçuk İletişim*, 7.2, 111-120.
- Toruk, İ., & Sine, R. (2015). Sosyal medyanın toplumsal etkileri bağlamında “Black Mirror” dizisinin alımlanması. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 457-481.
- Yaylagül, L. (2014). Kitle iletişim kuramları egemen ve eleştirel yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yılmaz, A., & Çelik Yılmaz, N. (2023). Netflix “Kuş Uçuşu” isimli dizi örneğinde kuşaklararası alımlama analizi. *Art and Interpretation*, 42(1), 66-77.

BÖLÜM 20

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNE HALK SAĞLIĞI AÇISINDAN BAKIŞ: “AİLE ARASINDA” FİLMİ ALIMLAMA ANALİZİ

*Sibel AYDEMİR**

ÖZET

Medyanın toplum sağlığı diğer otoriteler tarafından sağlanan bilgilerden daha büyük bir etkiye sahiptir. Medya toplumsal cinsiyet üzerinde de önemli bir etki oluşturur. Bu etki aynı zamanda olumlu bir etki ve sonuçta olumlu davranış ya da olumsuz bir etki ve sonuçta olumsuz gibi farklılıklar içerebilir. Medya bunu iletileri aracılığı yapmaktadır. Medya iletileri alıcı kitle tarafından, medyanın istediği yönde okumaya neden olabileceği gibi farklı şekillerde okumalarda olabilir. Araştırmada medya tarafından iletilen mesajların “Aile Arasında” filmi üzerinden nasıl okunduğu değerlendirilmiştir. Araştırmada demografik özellikleri birbirinden farklı on izleyici ile derinlemesine görüşmeler yapılmış ve izleyicilerin verdikleri cevaplar Hall’un ortaya koyduğu üç okuma şekli üzerinde temellenerek yorumlanmıştır. Araştırmaya katılan izleyicilerin çoğu filmi egemen okumanın hâkim olduğu şekilde izlediği tespit edilmiştir.

¹ Öğr. Gör., Karabük Üniversitesi, Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar Meslek Yüksekokulu, sibelaydemir@karabuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0460-0989

* Bu bölümde alımlama analizi örnek bir çalışma üzerinden açıklanacaktır.

Araştırma analizi sonucunda medya iletilerinin izler/alıcı kitle üzerinde direkt olmasa da güçlü bir etki oluşturduğu ve ayrıca aynı iletinin farklı kişilerce farklı şekillerde de algılanabileceği saptanmıştır.

KAYNAKÇA

- Avcı, K., & Özdedeli, K. (2015). Kadın cinselliği ve kültürel farklılıklar (Derleme). *Andrology Bulletin*, 17(62), 224-230.
- Batu, M., & Çalışkan, E. (2022.). *Toplumsal Cinsiyet Nedir ve Toplum İçindeki Eşitsiz İlişkilerde Nasıl Rol Oynamaktadır? 121-133.*
- Bilgin, R. (2016). Geleneksel ve Modern Toplumda Kadın Bedeni ve Cinselliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), Article 1. <https://doi.org/10.18069/fus-bed.43256>
- Çapar, H., & Çakmak, C. (2019). Halk sağlığı bilgi kaynağı olarak gazeteler: Sağlıkla ilgili haberlerin analizi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 6(1), 25-33.
- Çelebi, E. (2022). Medyanın Toplumsal Cinsiyet Rollerini Üzerinde Etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(82). <https://doi.org/10.17755/esosder.989638>
- Ecevit, Y. (2021). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Temel Kavramları*. <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/kokdener/142391/toplumsal-cinsiyet-esitliginin-temel-kavramlaripdf.pdf>
- Gökgül, AN. (2023). Stuart Hall'un Kültür Kuramına Katkıları. 4. *BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 21, 55-70.
- Güven, F. (2019). Bireyden Topluma Erginlenme ve Cinsiyetlere İlişkin Cinsellik Temelli Algı Farklılıkları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(20), 60.
- Lu, Z. (2021). A Response to Stuart Hall: Towards a Creative Decoding. *Signs and Media*, 1(aop), 1-11.
- Morley D. , Chen K-H. (1996). *Cultural Studies and its Theoretical Legacies. Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies*. (s. 261–275). London: Routledge
- Muslu, M. (2021). Halk Sağlığı Açısından Medyanın Sağlık ve Beslenme Üzerine Etkisi. [https://www.researchgate.net/profile/Muecahit-](https://www.researchgate.net/profile/Muecahit)
- Öntaş, E., & Özvarış, Ü. Ş. B. (2021). Sağlığı Geliştirme ve Medyada Halk Sağlığı Savunuculuğu. *Sağlık ve Toplum*, 31(1), 23-30.
- Özkan Ertoy, A. (2021). Karabük Üniversitesi Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine İlişkin Tutumlarına ve Bu Tutumlarının Belirleyicilerine Yönelik Bir Değerlendirme [Y.L. Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü]. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/644034>
- Soydan, E., & Küçükşen, K. (2022). Toplumsal Cinsiyet Eşit(Siz)Liğinin Medyadaki İzdüşümleri. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3).
- Şeker, T., & Şimşek, F. (2013). Kodlama-Kodaçımı Bağlamında Muhteşem Yüzyıl Dizi-sinin Lise Öğrencileri Üzerindeki Etkilerine Yönelik Alımlama Analizi. *Selçuk İletişim*, 7(2). <https://doi.org/10.18094/si.61714>
- Türk Filmleri Seyirci Rekoru—İlk 100 (1989'dan günümüze) —Tüm Zamanlar. (t.y.). Box Office Türkiye. Geliş tarihi 21 Aralık 2023, Erişim Adresi: <https://boxofficeturkiye.com/tum-zamanlar/seyirci-rekorlari/turk-filmleri>

- Türkavci, E., & Şahin, E. (2021). Aile Arasında (2017) Filmindeki Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Temsili. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2). <https://doi.org/10.30692/sisad.945388>
- Uçan, G., & Baydur, H. (2017). Adaptation of the Sexual Relationship Power Scale to Turkish, and validity and reliability criteria of the scale in women. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 1. <https://doi.org/10.5455/apd.263313>
- Yetkiner, B. (2021). Pandemi Sürecinde "Salgın" Filminin Alımlanmasına Yönelik Bir Çalışma. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 35, 70-90.
- Yumlu, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet ve Medya. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 21, Article 21.